

Jacint Creus

EL CICLE DE
LES RONDALLES DE NDJAMBU
EN EL CONTEXT DE
LA LITERATURA ORAL DELS NDOWE

Jacint Creus

EL CICLE DE LES RONDALLES DE NDJAMBU
EN EL CONTEXT
DE LA LITERATURA ORAL DELS NDOWE

Apèndix 1

TEXTOS

versió en llengua catalana

Rondalla número 30

Grup: N (Ugula, 3)

Personatge principal: Ugula

FUNCIONS:

situació inicial
allunyament
malifeta
mediació
principi de l'acció contrària
partença
desplaçament
combat
victòria
reparació
tornada

mancança
principi de l'acció contrària
partença
primera funció del donant
reacció
recepció de l'objecte màgic
desplaçament
combat
victòria
reparació
tornada
persecució
auxili

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi: Ugula
donant:
auxiliar:
personatge buscat:
mandatari:
heroi fals:
agressor:
referent:

**Personatges del cicle
contraposats:**

Personatges meravellosos: cavall
blanc, vell

Objectes meravellosos: matxet, llança,
destral

Temes principals:

morts / vius
animals / persones
adults / infants

En un poble vivia la dent. Aleshores, el treball que realitzava la dent era anar tallant llenya, i l'apilotava en un lloc. Cada vegada la dent ho feia. En un altre poble vivien el gos i Ugula. Aleshores, Ugula va sortir en cerca de llenya, perquè en aquell poble sempre s'alimentaven de canvis, intercanvis entre llenya i menjar.

La dent, de tant en tant anava preparant la seva llenya, preparava la seva llenya, preparava la seva llenya... Tenia un pilot de llenya. Ugula va sortir. En anar a aquell bosc va trobar un poble. A l'altre costat, sentia soroll. Aleshores Ugula va preguntar: *¿Qui talla llenya? ¿Qui talla llenya?* Li va contestar: *Sóc jo, la dent.* - Però, *¿qui és la dent?* - *Solament sóc la dent.* Aleshores Ugula es va apropar allà on era la dent, la va saludar, li va dir: *Escolta, dent: tu, ¿què fas?* - *Estic tallant llenya.* - Però, *¿on aconseguixes aquesta llenya?* - *Aquí mateix. Aquí hi ha el meu terreny, la meva hectàrea de finca, de llenya, aquí on jo visc [...].* - Aleshores, *¿no em pots ajudar?* Li va dir que *Sí, t'ajudaré.*

Li va deixar un tronc d'arbre. Ugula va començar a tallar. El va transportar fins arribar a casa seva. Aleshores Etundji li va preguntar, Etundji, que és endevinaire: *¿D'on has portat la llenya?* - *No, gràcies a Déu he aconseguit un amic meu que es diu «Dent»; és qui m'ha deixat un tronc d'arbre. Per això he intentat tallar-lo i solament he portat els trossos aquests.* - Però, *¿com tindràs una amistat amb dents? La dent és dent i Ugula és Ugula.* - *No, solament és una ajuda. Però escolta, Etundji: tu, ¿què penses de la teva vida? Cada vegada, tu dius que ets endevinaire, però hi ha coses que tu sempre les endevines, d'altres coses no. «Dent» és un amic meu. ¿Què ha fet avui? M'ha ajudat per a tots nosaltres. I tu, ¿què dius? ¿Que és a dir sempre com tu? No ho puc fer. Jo, sempre estic amb els meus amics.*

Un altre dia, Ugula hi va anar. Va trobar-hi la dent. El va començar a ajudar, la dent li va donar un tros de tronc, se'l va emportar. Etundji va dir: *¿És a dir, que la dent de tant en tant te'n dona un tros? Tros, tros! ¿No te'l pot donar sencer, un arbre sencer, i després tu mateix intentes tallar-lo?* - *No, a cavall regalat no se li mira el dentat.* Aleshores va dir: *¿I què? Tu has d'estar callat. Tu no vas a qualsevol lloc. Tu sempre has d'estar-te aquí, com un noi. Encara que ets gran, no procures per a nosaltres.* Etundji li va dir: *Bé, d'acord. Tu que te'n vas, guanyaràs; jo, que m'estic aquí, no puc guanyar ni guanyaré.*

Vivien així plegats, sempre amb problemes, problemes. Aleshores Ugula va cridar Etundji. Li va dir: *Escolta, germanet: tu sempre em provoques, però no podem viure així. Aquí ens trobem sense ningú en aquest poble, aquí no hi ha ningú, et puc dir que hi viu solament la dent, que és qui té les riqueses, que ens pot servir de molt. Encara que no coneixem aquí els pobles propers, però buscarem manera d'anar ficant on trobem un altre poble on puguem intercanviar les coses. Tu sempre estàs aquí contra mi, contra mi. Aleshores, ¿com? Ell va dir que Bé, si tu continues fent-m'ho, jo et mataré. I m'estimo més anar a l'infern amb «Dent».*

Aleshores, un dia, la dent li va preguntar: *Escolta, Ugula: ¿perquè véns, cada vegada que véns aquí tu et poses seriós amb mi? ¿Per què? Malgrat que t'alimentes, jo sí que t'alimento a tu. Tu menges, tu disfrutes la vida amb la meva llenya. I, ¿per què tu et poses seriós amb mi? Ugula li va dir que No res, que tinc problemes sempre amb el meu germanet. El noi m'està provocant cada vegada. - Però, ¿com et provoca? No va voler dir res d'això. Bé. Va tornar. Etundji el va començar a molestar: Escolta, ¿com vas a tenir amistat amb una dent? Li va dir que Si's plau, deixa'm en pau. Va agafar el matxet i va matar el seu germanet.*

Ugula va sortir d'aquell poble, va anar on era la dent. Li va dir: *Però escolta, Ugula: tu saps bonament que tu has comès un error. - ¿Què és el que he comès? Si jo no he fet res! - Tu has matat el teu germanet, ¿sí o no? - Que no. - Si vols anem a mirar-ho i el trobaré cadàver dintre de casa teva. Tu has matat el teu germanet, ¿sí o no? Més tard va dir: Sí, he matat el meu germanet. - Aleshores tu no pots viure amb mi. El que has fet amb el teu germanet, potser m'ho faràs perquè ets terrible, i a mi no m'ho pots fer. El que he de fer és matar-te.*

Aleshores la dent va matar Ugula i la dent va quedar ella mateixa sola en el seu poble⁵⁹.

---

⁵⁹ Explicada per Eliseo Bokamba Belika, 09/06/87.

Rondalla número 31

Grup: N (Ugula, 4)

Personatge principal: Ugula

FUNCIONS:

- situació inicial
- allunyament
- prohibició
- transgressió
- interrogatori
- informació
- complicitat
- mancança
- principi de l'acció contrària
- partença
- desplaçament
- combat
- victòria
- reparació
- descobriment
- càstig

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi: Ugula
donant:
auxiliar:
personatge buscat:
mandatari:
heroi fals:
agressor: Ugula, Etundji
referent:

**Personatges del cicle
contraposats:**
Ugula / Etundji

Personatges meravellosos:

Objectes meravellosos:

Temes principals:
germans amics
vida independent / vida familiar

En un poble vivia un cavaller anomenat Ugula. Ugula sempre a vegades feia bones coses, d'altres vegades feia males coses. Però aquesta vegada Ugula va cometre grans errors i tenia sempre mala sort. ¿Què va passar? Ugula va pensar casar-se amb una dona. I vivia amb el seu pare Ndjambu i Ngwalezie. Aleshores vivien allà. Ugula va dir que Bé, pares meus: jo ja vull tenir una dona. El seu pare el va cridar. Li va dir: Noi, sí. Ja ho sabem. Però, ¿on podràs aconseguir una dona aquí a prop? Des que vaig néixer fins avui, no sé ni he intentat sortir a cap poble. Perquè no conec la gent d'allà, com es comporten, quina és la seva classe de vida, perquè cadascú té una manera de viure. Hi ha gent que tracta amb persones, uns altres com a animals. Però no et podem deixar marxar així, tu mateix sol. Ell va dir que Bé pare, no hi ha de què preocupar-se. Jo vull casar-me amb una dona. Però canònicament⁶⁰. Així vull fer-ho.

El seu pare va dir: He! Ho sento molt, fill meu. Tu, ¿on trobaràs, primerament, una església? Tu no estàs batejat. Ni jo mateix tampoc. Ni la teva mare. Però, ¿on trobaràs l'església per casar-te canònicament? Li va dir: Però, primerament, tu vols matrimoni. Bé. Però, fill meu, primerament, aquí no hi ha pobles on tu puguis trobar una bona dona. Segonament, tu tens desgràcia: que, quan vols fer alguna cosa, no tens sort. Però no hi ha de què preocupar-se. Dintre d'uns tants anys sortirem d'aquí i anirem en cerca d'una dona per a tu. ¿Hi estàs d'acord? El fill va dir que Hum! Pare, no ho sé. ¿I quan et moris? ¿I la meva mare? ¿Què faré, quedar-me aquí jo mateix sol? No tinc ni germà, ni germaneta ni ningú. No puc. Jo me'n vaig. Si és morir, m'estimo més morir-me. Si és viure, m'estimo més viure. Però no puc anar-me'n així. Prepara'm el que tu saps, pare. Va dir que Bé, fill meu, no hi ha de què. Però jo no sé res de química ni de preparar res.

El noi, ¿què va passar? En arribar la nit, el noi va anar al seu llit. Va estar allà plorant, plorant, plorant. I a la nit li va venir en el somni, ell va somiar una rata que venia al seu cap. Va dir: ¿Què és això? Es va escapar. L'endemà, en fer-se de nit, se li va aparèixer a la vista, clarament així, la rata.

---

⁶⁰ Amb el cerimonial de l'Església Catòlica.

Li deia: Escolta: sé bonament que aquesta nit has plorat molt. Igualment que tu estàs plorant. Et veig com plores. Però no hi ha de què preocupar-se. El que has de fer, pren aquest llibre. Et servirà per a tota la teva vida. Perquè sé bonament que demà es moriran entre el teu pare i la teva mare, junts. No hi haurà ni espai ni res, sinó que es moriran plegats. Però tu procura, amb aquest llibre, aquest llibre t'ajudarà fins a portar el teu pare a la tomba. Després, més tard t'ajudarà més. Aniràs fins al poble on viuen les noies directament: perquè hi ha un poble que té més nois, hi ha un altre poble que té més noies. Bé, el llibre t'indicarà on hi ha més noies. Segons el teu criteri o no, si vols anar amb els nois o les noies, però solament on tu vulguis anar, parla amb el llibre i t'ho indicarà. El noi va dir: Bé, d'acord. El ratolí va marxar.

¿Què va passar? El noi, a la matinada, va sortir a les quatre, abans que el seu pare i la seva mare, va sortir per la finestra i es va escapar. El noi va anar corrent, corrent, corrent, corrent, i no sabia què fer amb el llibre. El llibre li deia: Escolta, noi: ¿què és el que tu vols? Deia: Bé, jo vull sortir d'aquí. Anar més lluny, on són les noies. A l'instant, Ugula va veure una noia. El noi va dir que Bé, va cridar la noia i li va preguntar: Escolta, noia, si's plau: ¿aquí no hi ha església? La noia li va preguntar: Tu, ¿què vols amb l'església? - Em vull casar canònicament. - Nosaltres, aquí, no sabem què és l'església. - Però, ¿tu no creus en Déu? - Sí, crec en Déu, però no tenim església ni capellà. Va dir: Però, ¿com? - No ho sé. El noi va demanar-ho al llibre. A l'instant, una església. La gent d'allà es va estranyar, ¿oi? Però, ¿com? ¿Tan aviat, així? ¿Qui ha construït l'església? La gent ja mirava el noi aquest, però la noia, el noi ja estava folrat per les noies.

Ja el perseguïen per darrera. El noi es va aixecar i va dir: Bé, senyors i senyores, aquí no he pas vingut per molestar ningú ni abusar. Vull una noia. Que aixequin la mà. - Jo! - Jo! - Jo! - Jo! - Jo! - Jo! - Jo! - Jo! - Jo! - Aleshores, però ¿com? No puc casar-me amb més de deu noies! Només en vull una. Aquell va dir: ¿Què és el que he de fer? Una noia va sortir i va dir que Bé, jo hi estic d'acord. L'altra va dir que No, jo no em vull casar amb tu. Aleshores el noi va cridar la noia aquella: Tu ets l'única, la que ens hem de casar canònicament. Les altres ja tenien odi a la noia aquella.

Aleshores la noia aquella que tenia, la seva amiga, quan va arribar de nit, estaven allà conversant, conversant. Va dir: Oh!, jo he estat de sort amb aquell noi! L'altra deia: Oh! No ho sé. Tu sí que has tingut sort. Però cal ajudar-me, ¿no? - Vaig a ajudar-te, perquè tu no has de procurar que el noi aquell estigui amb tu, ¿eh? Va dir que Bé, no hi ha de què. La noia va dir: Oh! Aquesta noia, primerament menjava a casa meva. I ara que ja viu bé, ja no em vol ajudar. La noia aquella va preparar medicina i n'hi va posar al menjar. En menjar-ne la noia, es va morir.

El noi havia marxat, ja no era en aquell poble. Va marxar en cerca de coses per poder celebrar la festa. En arribar el matí: *Bé, anem a preparar. No hi anirem a la tarda, sinó al matí.* Quan va tornar el noi, va trobar la noia morta. Li van dir que *Però, ¿com?* El noi va dir que *Ja no em puc casar amb ningú. Aquesta era l'única que havia agradat al meu cor. Llibre! Et demano perquè aquest poble quedi fet pols a l'instant, i que la noia s'aixequi, es desperti ràpidament!* La noia es va aixecar.

El noi i la noia van sortir d'allà, van anar a viure a un altre poble com dos amants de la vida⁶¹.

---

⁶¹ Explicada per Eliseo Bokamba Belika, 10/06/87.

Rondalla número 32

Grup: N (Ugula, 4)

Personatge principal: Ugula

FUNCIONS:

- situació inicial
- prohibició
- transgressió
- mancança
- principi de l'acció contrària
- partença
- primera funció del donant
- reacció
- recepció de l'objecte màgic
- desplaçament
- combat
- victòria
- reparació
- descobriment
- càstig

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi: Ugula
donant:
auxiliar:
personatge buscat:
mandatari:
heroi fals:
agressor: Ndjambu
referent: Ngwalezie, Ndjambu

**Personatges del cicle
contraposats:**
Ugula / Ndjambu

Personatges meravellosos: rata

Objectes meravellosos: llibre

Temes principals:
pares / fills
casats / solters

En un poble vivien Ndjambu i Ugula. És a dir, Ugula era el fill de Ndjambu. I cada vegada, Ugula, per les seves males maneres que anava comportant amb el seu pare, l'home ja volia negar el seu fill. Aleshores el fill va cridar el seu pare. Li va dir: *Pare: la mala manera que tens, tu et recolzes en una dona més que no pas en l'altra. És el que jo, a mi no m'agrada. Et recolzes més en Ngwakondi, més que no pas en Ngwalezie. Però la meva mare és Ngwalezie. La meva mare és bona i fa bones coses per a tu. Però la teva dona Ngwakondi, que és més bruixa, fa sempre coses dolentes i no respecta ningú. Malgrat que ja sóc gran, em considera aquí com un estranger, com un noi, i jo no puc viure així. M'estimo més buscar-me el meu, i m'emporto la meva mare tranquil-lament. Us quedeu aquí per sempre més.*

Això, ¿què vol dir? -li va dir el pare-. *Calla! El que té dret a parlar sóc jo. El que mana és un, aquí, i no tu. Si tu ets un home o no ho ets, per a mi no m'interessa. Sé bonament que tu ets un fill meu, has d'estar callat. Quan t'obligo a parlar, el que has de parlar; quan no, no res. [...] - Déu meu! Tranquil-lament allà, el noi aguantant la vida. I, ¿què va passar?*

Un dia, aquella dona va començar a tenir problemes amb Ngwalezie. El noi va cridar Ngwalezie i li va dir: *Escolta, mare: ¿per què aquesta dona, Ngwakondi, et molesta? ¿Per què et molesta? Aquella dona va dir: No et puc, fill meu, no sé el que et puc dir. És el teu pare qui l'obliga a molestar-me. Perquè mira: si és que un home té dues dones, ha de donar consell a totes dues dones perquè es comportin tranquil-lament sense problemes. Però ell recolza l'altra més que no pas a mi. Aleshores, ¿què he de fer? Ens estem aquí, aguantant la vida. El noi va dir: Mare, no hi ha de què preocupar-se.*

Quan Ndjambu va sortir de viatge, el noi va dir, Ugula, que *Aquí, el que he d'aprofitar-me per donar a aquella dona una surra. Però, abans que res, he de construir un llogarret almenys. A l'instant, com que Ngwalezie tenia l'embaràs. Bé. Van passar uns quants dies, Ngwalezie va donar a llum una noia. Ugula tenia ja la seva germana alegrement, però Ngwakondi no tenia res. Aleshores Ndjambu va tornar. Va conèixer tot això. En lloc de saludar la dona va dir que *¿Què? Jo no vull aquí dones, ¿eh? No vull aquí una nena.* - Bé, no hi ha de què. La pobra dona, aguantant la vida.*

Ugula va sortir. Va anar a parlar amb el seu pare. Li va dir que *Escolta: et faig un advertiment: si jo no mato la teva dona, et mato*. El pare: *¿Què? Tu, ¿què dius?* Va donar a Ugula una bufetada. El tipus va posar respecte al seu pare. Estava allà. Va anar on la seva mare, li va avisar tot això. La seva mare li va dir: *Cal, fill meu, cal tenir paciència. Sense paciència, tu no pots viure bé*. El noi allà, tranquil-lament. Ndjambu va anar una altra vegada de viatge. Com que el noi aquest estava ja construïnt el seu llogarret, tranquil-lament ja va portar algunes coses allà. Va donar a Ngwakondi una bona pallissa i la va lligar. Ugula i la seva mare Ngwalezie es van escapar.

Van arribar al seu llogarret, ja vivien allà amb la seva germana. Ndjambu va passar allà mesos i mesos. Aquella dona no podia ni menjar. Com que era una dona bruixa, a les nits menjava carn humana. I de dia no podia menjar ni rebre el menjar així, perquè estava allà lligada. A les nits sortia del seu cor ja volant. Quan va tornar Ndjambu va mirar, no va trobar, va començar a cridar: *Dona meva, dona meva!* Ella no podia ja contestar perquè es sentia famolenca. Va mirar: *¿Què ha passat?* La va deslligar, li va començar a fer una cura, medicina, va portar aigua calenta i tot això. Aquella dona es va recuperar.

Li va explicar tot això. Va dir que *Però, ¿què és el que he de fer ara? ¿Matar Ugula?* Ugula estava molt lluny. Aleshores va venir un cavaller a aquella casa, va saludar Ngwalezie i va dir: *¿Què tal? La noia es veia ja una dona*. Va dir que *Bé, vull casar-me amb la teva filla*. La mare ho va acceptar. El noi va dir que *Bé, jo sóc milionari, per no mentir. Vull la teva filla, casar-me amb ella, i... heu de sortir d'aquí. Aquesta no és vida. Anem-nos-en!* El noi, van entrar dintre del caïc, un forabord, van anar fins al poble del noi aquest. Però el noi tenia un palau de veritat. Hi van entrar. Ja vivien feliços allà.

Ndjambu i la seva dona Ngwakondi es van quedar. Des d'allà, allà és d'on procedeix la separació d'Ugula i Ndjambu. Per això Ugula, ara, ja fa les seves coses, ja té la seva dona, i Ndjambu fa les seves coses. Per la culpa de Ngwakondi, que és la dolenta, que sempre no vol ningú. Aleshores sempre porta mania, problemes amb la gent, per destruir, no pas per construir. I volia destruir Ugula. Ugula, per ser valent, li va donar pallissa. Així ella, per més que vivia, però ja no tenia més força que anteriorment, la va lligar, aquella dona es va quedar així.

Més tard Ndjambu es va morir, va quedar ella mateixa. Va buscar manera de fastiguejar aquella gent, però no res. Aleshores, una nit d'aquelles aquesta dona va sortir volant. Però en aquest mateix poble, el poble del ric aquell, n'hi havia també una altra, però era medecinaire i bruixa. Va sortir.

Perquè el noi aquest ajudava algunes vegades aquesta medecinaire, li va dir que Cada vegada aquí, a les nits, sol venir Ngwakondi en cerca de Ngwalezie i Ugula, per matar-los. I la seva filla. Però, abans que no els mati, jo la mataré.

Aquella dona va atacar Ngwakondi, fins que va vèncer aquella noia. Ngwakondi ja no podia fer res. La gent la va venir a foragitar obertament i es va quedar així. El noi, Ugula, i la seva mare, i la seva germana, més el seu cunyat, van quedar feliços en el seu poble⁶².

---

⁶² Explicada per Eliseo Bokamba Belika, 13/06/87.

Rondalla número 33

Grup: N (Ugula, 4)

Personatge principal: Ugula

FUNCIONS:

- situació inicial
- prohibició
- transgressió
- interrogatori
- malifeta
- principi de l'acció contrària
- partença
- desplaçament
- combat
- victòria
- reparació
- tasca difícil
- tasca acomplerta
- reconeixement
- descobriment
- càstig

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi: Ugula
donant:
auxiliar:
personatge buscat:
mandatari:
heroi fals:
agressor: Ngwakondi, Ndjambu
referent: Ngwalezie, Ilombe

**Personatges del cicle
contraposats:**
Ugula / Ngwakondi, Ndjambu

Personatges meravellosos:
medecinaire

Objectes meravellosos:

Temes principals:
esposa bona / coesposa dolenta
mare / madrastra
pares / fills

Hi havia una vegada... Ugula realitzava el seu viatge. Aleshores el noi va tractar primer amb el seu pare i la seva mare. Li van dir⁶³: *Aquí teniu el meu senyal, que és l'ampolla. Aquesta ampolla conté sang i aigua. Si veieu pujar la meva sang amunt, ha arribat el dia de la meva mort. Si veieu la meva sang estant sempre en el lloc on està, és que continuo viu.* Aleshores el noi va cridar el seu pare i li va dir: *Primerament, pare, jo me'n vaig. No sé si us trobaré. He de tardar, perquè el que vaig buscant, per aconseguir-ho serà difícil. Però mitjançant la gràcia, si arribo i ho aconseguixo, tornaré aquí. ¿M'enteneu?* El seu pare va acceptar, però la mare no ho volia. El noi va demanar-ho a la seva mare. Més tard la seva mare el va deixar, però sentia pel seu fill.

El noi va sortir i va anar a un lloc on es va trobar amb un senyor que era fantasma. Li va preguntar: *¿On vas?* Ugula li va dir: *Noi, jo no et puc contestar; perquè, des que he sortit de casa meva, no m'he ajuntat amb ningú. Aquí a prop no hi ha ni un poble. Allà on vaig, vaig per tants quilòmetres.* Aleshores li va preguntar: *Però, ¿com? Et pregunto perquè jo també vull anar on vas.* El noi va dir que *No. Tinc el meu senyal i no vull problemes.* Aleshores el fantasma li va dir: *Bé. Te'n vas, però el lloc on jo et trobaré serà el teu dia.*

Bé. El pobre noi va començar a caminar i va anar a arribar a la platja, on va mirar. De nord a sud, no hi veia ningú. El pobre noi va mirar amunt, va mirar avall, no veia ningú. El noi ja començava a caminar a poc a poc, a poc a poc, fins que va notar: *No, les meves passes van lentament.* Va accelerar més i anava de pressa. El noi va anar i ja veia un fum sortint. Va dir que *Bé, gràcies que he trobat un poble.* Va trobar un poble, va sortir aquella gent i no el van saludar perquè no el coneixien.

El costum d'aquell poble, el seu costum és que no saludaven la gent. El noi va saludar i va veure una noia i li va dir: *Si's plau, jo t'estimo molt. Però et dic un advertiment: en aquest poble no es saluda mai. - Però, ¿com és que la gent no saluda? - És el nostre costum.* Però el noi tenia ganes de saludar la gent. Quan va sortir, aleshores el noi va anar a una altra casa. Va saludar els d'aquella casa. No li van contestar. Va venir una altra noia: *T'estimo, però aquí no saluda ningú.* El noi va dir: *Però, ¿com? ¿Com pot ser això que la gent no es saluda en aquest poble?* El noi va buscar manera i res.

---

⁶³ Els va dir. Es tracta d'una confusió de l'informador.

Amb la noia, va voler portar el menjar per a aquell noi, per a Ugula, el pare de la noia li va dir que No res. Aquest noi ha comès el que no volem aquí. Ja ha començat primerament per la salutació, i nosaltres no volem salutació. La pobra noia va tornar amb el seu menjar. El noi s'anava morint de fam. Va dir que ¿Com? Va anar a una casa d'aquelles i va trobar aquella gent, que tenien festa, preparant les coses.

Ugula va mirar i va saludar aquella gent. Tenien costum d'indicar que no es saluda, però ell anava sempre saludant. I quan va saludar aquella gent, no el van mirar ni res. El tipus va tornar enrera. Va anar a beure aigua a un pou, on va trobar un noiet. Aquell noi li va dir: Escolta, et conec: ets el que sempre saluda la gent, ¿no? Va dir que sí. - Però aprèn que en el nostre poble no es saluda, ¿eh? Ugula va dir que Sí, d'acord. - Espera'm aquí. Però surt d'aquí perquè vindrà més gent.

El noi li va indicar el lloc i hi va anar. El noi, quan hi va anar, aleshores li va dir que Bé. Jo vinc ara, ¿eh? Però et buscaré una noia, que l'has d'ajudar i casar-te amb ella. ¿M'entens? - Sí. El noi se'n va anar. Va buscar una noia, bonica i de bons costums. Li va indicar el lloc on era Ugula. La noia hi va arribar. Aleshores, quan volia saludar es va tapar la boca. Aleshores la noia li va preguntar: Això, ¿què vol dir? - No, tinc tos. Va dir que Bé. Aquí es prohibeix saludar, ¿m'entens? - Sí. - Vaig a preparar-te menjar. Tu t'has d'estar aquí. A la nit, aleshores passes a casa meva.

I el noi no sabia el lloc de la casa d'aquella noia. La noia va tornar, li va portar menjar i el noi va menjar. A la nit, quan hi va anar, en lloc d'anar a la casa de la noia va començar a colpejar la porta d'una altra casa. La noia tenia esperança del noi, però la culpa la tenia la noia perquè no li havia indicat la seva casa. Quan el noi va colpejar la porta, va venir un senyor, va atacar el peu del pobre Ugula i el va ficar dintre de la casa. El van lligar fortament. Ugula cridava a la nit, cridava, cridava... Però, ¿què va passar?

Aquella noia va preguntar: ¿Què és el que passa aquesta nit? Sento soroll. Potser és la veu d'aquell home. La noia va sortir i el seu pare li va preguntar: ¿Què és això? - Sóc jo. Va dir: ¿On vas? - Necessitat. Va sortir. Va anar a colpejar aquella casa. Quan va venir aquell home, no es va adonar que era aquella noia. Va creure que era de la mateixa banda. Aleshores van agafar aquella noia i la van lligar també. Estaven allà tots dos. A la matinada van mirar així: Però, ¿com? ¿Tu ets d'aquí? - Sí, aquest és el meu marit. - ¿El teu marit? ¿Què busca aquí? - No, estava aquí, jo li havia indicat la meva casa, però s'havia equivocat. - Ah, bé. Els van deixar, però el tipus ja era dèbil, dèbil, perquè els que l'havien lligat eren fortament. Aleshores la noia va portar el noi a casa seva i van formar com una família. El noi va dir: Bé, noia, tornem.

¿Què va passar? La noia li va dir que *Bé, espera't. D'aquí a un any hi anirem.* El noi no ho va acceptar. Que *No res, hi he d'anar ara. Però és que així t'ho he dit.* La noia no ho volia. Aleshores, el noi, ell mateix va sortir a la força i se'n va anar. Allà [...] es va ajuntar amb el fantasma. Va dir: *Vaja! Que bé! Ara et mato! El va matar.*

Aleshores la pobra dona ja veia la sang amunt: *¿Què? El meu fill s'ha mort.* La noia va mirar i no res. Aleshores, abans d'arribar a un any va sortir en cerca del noi i va trobar Ugula mort: *Oh, Déu meu! Malgrat que li vaig dir que no se n'anés! Va dir: Pel seu intent ha mort.* Aquella dona es va morir i va quedar el seu pare. Va dir el seu pare: *Però, ¿com? ¿Com puc viure així sol?* Aleshores el pare es va morir. Aquella família, es van morir tots⁶⁴.

---

⁶⁴ Explicada per Eliseo Bokamba Belika, 18/06/87.

Rondalla número 34

Grup: N (Ugula, 4)

Personatge principal: Ugula

FUNCIONS:

- situació inicial
- mancança
- principi de l'acció contrària
- partença
- desplaçament
- combat
- victòria
- reparació
- tornada
- càstig

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi: Ugula
donant:
auxiliar:
personatge buscat:
mandatari:
heroi fals:
agressor:
referent: Ngwalezie, Ndjambu

**Personatges del cicle
contraposats:**

Personatges meravellosos:

Objectes meravellosos:

Temes principals:

pares / fills
casats / solters

Hi havia una vegada... a Guinea Equatorial hi havia dos reis: un que vivia en el bosc i un altre que vivia per la platja. El que vivia per la platja es va casar amb dues dones. Una de les dones va tenir dos fills, i es va morir. Aleshores, els fills es van quedar amb el pare i la madrastra. I aquesta, en lloc de cuidar els fills amb amor i estimació, els maltractava. I els nens, un dia van decidir sortir de casa. Van sortir pel bosc caminant, caminant, nits i dies, pluges, vents, tot, tornados. I la madrastra, en adonar-se que els nens s'havien escapat de casa, va procurar fer una bruixeria perquè els nens no poguessin arribar enlloc: va posar una maledicció en els rius del bosc perquè, el que pogués beure aquella aigua, que es converteixi en un animal qualsevol.

Aleshores el nen estava esgotat de set, va prendre aigua i es va convertir en un antílop. La seva germana, molt trista, va començar a caminar amb el seu germanet ja fet antílop. Al llarg del caminar es van atansar a un poblat del rei del bosc. Van trobar una caseta allà feta i allà es va quedar amb el seu germanet. I com que el germanet era ja un animal, va sortir a menjar herbes per allà. Aleshores el va veure el fill del rei del bosc. Li va tirar una fletxa i l'animalet es va escapar al costat de la seva germana. Aleshores aquest s'anava apropant, apropant, apropant, va trobar la noia i li va dir: *A aquest animal li he tirat jo una fletxa per allà. Aquest animal ha de ser meu.*

La noia li va contestar: *Aquest animal no te'l pots emportar. Aquest és el meu germanet. Vam sortir per la platja, la nostra madrastra ens ha fet fora de casa i va posar una bruixeria en els rius. I el meu germanet, en prendre l'aigua, es va convertir en aquest animal. Així que no te'l pots pas emportar.* Aleshores l'home va preguntar: *¿Què és el que podem fer per ell?* La noia va dir: *L'única cosa que es pot fer és enviar a cridar els meus pares, vejam si la seva dona podia fer-hi alguna cosa.* Aleshores l'home va agafar la noia i l'animalet aquest, van marxar a casa seva.

I l'home va decidir casar-se amb la noia. I, en preparar la festa del casament, van enviar invitació a tots els veïns del poble, fins al rei de la platja amb la seva dona. Van venir. Es va fer tota la preparació de la festa. I van dir que als pares de la noia se'ls havia de donar un dinar especial: se'ls havia de donar menjar fet, però sense sal. Aleshores, en presentar el menjar, en menjar-se'l, ell va protestar: *¿Com, al casament de la seva filla, ell havia de menjar un menjar sense sal?*

Aleshores li van dir entre la gent que *El fet que et donin un menjar sense sal és perquè la teva dona, en morir, et va deixar amb els fills; i tu, en lloc de procedir com a pare, el que has fet és permetre que la teva dona maltracti els fills i que ells marxin de casa. I a més a més, ha hagut de fer el possible per fastiguejar l'altre, fins a fer-lo convertir en un animal. I el que volem ara és que la teva dona, la bruixa, que procuri tota manera per poder treure aquest noi d'aquest tràfec en què es troba.*

Aleshores van portar la dona. Va fer el que va poder i el noi es va convertir una altra vegada en persona. I van preguntar entre tota la gentada: *¿Què podem fer amb aquesta dona?* Van dir que havien de llançar-la a la platja. Van agafar pedres grosses, van lligar-hi la dona, la van ficar en un caïc i en arribar a l'alta mar la van llançar.

Així, la noia, el seu germanet, el seu marit, van quedar molt contents i feliços.

Res més⁶⁵.

---

⁶⁵ Jacint Creus, *Cuentos de los ndowe de Guinea Ecuatorial*. Rondalla número 33. Explicada per Francisca Oko Tango, 16/10/86.

Rondalla número 35

Grup: N (Ugula, 5)

Personatge principal: (Ilombe)

FUNCIONS:

- situació inicial
- allunyament
- (prohibició)
- (transgressió)
- malifeta
- mediació
- principi de l'acció contrària
- partença
- desplaçament
- combat
- victòria
- reparació

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi: (Ilombe)
donant:
auxiliar: (Ugula)
personatge buscat:
mandatari:
heroi fals:
agressor: (Ngwakondi)
referent: (Ndjambu)

**Personatges del cicle
contraposats:**
Ilombe / Ngwakondi

Personatges meravellosos:

Objectes meravellosos:

Temes principals:

mare / madrastra
platja / bosc
casats / solters
amor fraternal
animals / persones

Hi havia una vegada... Eren dos homes anomenats Ugula, que eren Ugula de bosc i Ugula de platja. Aleshores Ugula de platja era un home que sempre li agrada caminar molt, i que caminava massa, i que tenia els seus viatges a d'altres països. Aleshores, quan tenia allà amb la seva dona a casa, tardava molt de temps. I la dona va agafar l'embaràs. Amb aquell embaràs s'estaven allà tranquil·lament. Després l'home va dir a la seva dona que *Jo vaig de viatge, perquè sempre jo sóc un turista. I quan vaig, quan tornaré, no vull veure i sentir que el meu fill o filla ha tingut una ferida greu. Aleshores l'home se'n va anar.*

Va tardar allà molt de temps. En arribar es va trobar que la dona va donar a llum un fill. Aleshores va dir l'home: *Vaja, quina meravella!* Va començar a mirar el seu fill, va trobar que el fill tenia una ferida al cos. I va preguntar a la seva senyora: *¿Què ha passat amb el meu fill?* La senyora no va voler donar resposta. L'home es va aixecar, va agafar el matxet. Aleshores va preguntar per segona vegada, la dona va contestar i va dir que *El fill estava jugant aquí. Aleshores va anar a xocar amb la làmpada de bosc, es va cremar. Jo li vaig fer tanta cura, però no es va curar.*

L'home es va enfadar, va cridar el seu «boy»⁶⁶ que era allà a la porta: *Agafa el matxet. I porta el fill al bosc i el mates. Aleshores, el que vull, que em donis resposta o encara que... està bé, que em demostris ben clarament, és el que vull és la sang. Vull veure la sang al matxet. Aleshores jo sabré que has matat el meu fill.* La dona va començar a plorar. Com que tenia ganes de veure el seu fill molt estimat. L'home va marxar. En veure el gos quan passava, aleshores va matar el gos. Li va tallar el llavi, va començar a posar la sang, untar-la en el matxet. Aleshores l'home va començar a tornar. Abans de tornar va pensar també: *Cony! Jo volia aquell, ¿què és el que jo volia fer?* Es va construir un poblet petit, va posar el fill allà a dintre. És a dir, el va posar al damunt d'un arbre, que sempre es menja. L'home va pensar: *Això és una bona idea.* Va tornar a casa, li va ensenyar el matxet al seu «master». Li va dir: *Moltes gràcies. Així m'agrada.*

L'home estava allà i la dona no hi havia manera. I perquè eren dos homes entre Ugula de bosc i de la costa, aleshores el de bosc sempre anava al seu bosc. Veia soroll: *Però, ¿què és el que passa aquí?* L'home es va anar ficant, ficant, ficant, a arribar on era el fill.

---

⁶⁶ Criat. Mot procedent del pidgin english.

Va preguntar al fill: *¿Què passa?* El pobre noi no sabia ni què contestar. Ja estava allà ple de tonteries al cos, perquè el pobre noi no tenia qui el podia cuidar. Aleshores Ugula de bosc el va portar a casa seva. Perquè ja era vell, el va començar a curar a poc a poc, a poc a poc, a poc a poc, fins que va morir el pobre Ugula de bosc. El fill es va quedar allà.

Aleshores l'home es va pensar que *He de fer alguna cosa. He de buscar manera de portar un llibret especial de la màgia.* Aleshores el noi, amb allò, que va a disfrutar de la vida amb aquell llibre. El noi s'estava allà, el pobre noi s'estava allà assegut, se'n va anar al somni, aleshores es va adormir. En veure's en el somni, va somiar que veia el seu pare. Aleshores l'home li va començar a explicar tot això i el noi també li explicava tot el que li passa, la maldat que li fan els altres dintre del poble. Aleshores l'home li va dir: *No passa res, fill.* Li va lliurar un llibret. Va dir: *Aquest és un llibre de màgia. Aquest llibre, que no el mostris a ningú ni que l'ensenyis a ningú. És un llibre secretament.* El fill es va quedar content

El fill va demanar al llibre que *Vull una bona casa de pisos.* Al mateix temps es va presentar el pis. *Vull un bon cotxe de primera mà.* Es va presentar. Totes les coses que el noi va demanar a aquell llibre, ja les tenia completament. Va pensar: *Bé. El més important que he de fer ara és casar-se.* Aleshores, perquè el cap del poblat d'allà tenia la seva filla. I la filla volia casar-se amb un que és bo i que és ric. Aleshores estaven allà. L'home, *¿què va fer?* Va cridar tots els del seu poble, que la filla desitja un noi que és bo. Aleshores, en venir tots [...] ⁶⁷. I aleshores estava allà tranquil-lament.

La noia va posar un gran senyal, que el va ensenyar que *Tal noi d'allà és el que jo vull perquè ens casem tranquil-lament.* Van començar a dir: *Jo! - Jo! - Jo! - Jo! - No! - Jo! - No!* Va sortir un soldat, aleshores va començar a empènyer la gent, bum! bum!, fins que la noia va arribar on era el noi amb el seu cotxe. Es van abraçar, van anar on el pare, es van arreglar l'assumpte, l'home va dir: *Tu t'emportes la filla. Però el que no vull és problemes. Si és que la filla es comporta malament, que no la peguis ni li facis res. El que has de fer és portar la filla on jo sóc i aleshores jo mateix li poso un gran càstig a la filla. ¿D'acord?* L'home ho va acceptar. Es va emportar la dona a casa seva. Després, *¿què va fer la dona?* L'home va dir que *Bé, dona, jo me'n vaig de viatge.* La seva dona va dir: *D'acord.* L'home se'n va anar. El que va fer l'home, va oblidar el seu llibret a la cambra. Quan va entrar la dona a la cambra, va trobar el llibre.

---

⁶⁷ Petit fragment esborrat a la cinta.

Va començar a parlar: *Llibre, llibre, vull que aquesta casa surti d'aquí i que vagi a uns quants quilòmetres, on l'home no pot saber ni conèixer el lloc on s'ha posat la casa.* Al mateix temps la casa va saltar, pum!, en arribar al lloc que la dona volia. ¿Què va fer l'home? L'home, en tornar del seu viatge, ja venia, ja venia, en arribar al lloc sense trobar la casa va començar a plorar: *Déu meu, Déu meu, ¿què he fet?* Va deixar el cotxe, va anar caminant així pel bosc fins arribar on era la casa. Es va posar a la porta, es va asseure. Va començar a dormir una mica. A l'instant va arribar el seu pare: *¿Què ha passat?* -li va dir- *tu, ¿què volies fer? I, ¿què has fet?* El fill no sabia què contestar al seu pare.

Pare, que jo he deixat el llibre allà al llit. Aleshores no sé què és el que ha passat. El seu pare es va enfadar. Va dir: *No passa res.* En anar a dintre de la casa, perquè el pare, quan es va morir, es va convertir en un ratolí. I el ratolí es va ficar a la casa. I va trobar que el «boy» i la senyora ja tenien relació. Va trobar que el «boy» estava allà al damunt del llit igualment com la senyora. Va sortir més, li va dir que *He trobat el «boy» i la senyora que són al llit.*

El ratolí volia manera d'agafar el llibre i no va trobar manera perquè va trobar que tenien els ulls oberts. Aleshores quan van obrir els ulls va dir: *Ah, tenen els ulls oberts!* Se'n va tornar més. Aleshores el ratolí hi va tornar per tercer cop, va trobar que s'havien adormit. Va agafar el llibret, el va lliurar al seu fill, se'n va anar. El fill va començar a dir: *Que la casa torni on era.* A l'instant la casa va arribar, pum! Va parlar amb el llibre perquè el seu cotxe igualment. Va arribar. Va començar a parlar la senyora: *¿Què ha passat?* - Ah! I tu, *¿què feies?* Pum, pum, pum, pum, problema, aleshores Ugula va pensar que *Aquesta dona no em val.*

I va portar la senyora on el seu pare i aleshores aquest home que *Aquí tens la teva filla. Jo ja no vull saber res de la teva filla, perquè la teva filla m'ha trencat el cap.*

L'home es va quedar tranquil-lament amb la seva casa. I això és tot⁶⁸.

---

⁶⁸ Jacint Creus, *Cuentos de los ndowe de Guinea Ecuatorial.*
Rondalla número 34.
Explicada per Eliseo Bokamba Belika, 04/11/86.

Rondalla número 36

Grup: N (Ugula, 5)

Personatge principal: Ugula

FUNCIONS:

situació inicial
allunyament
prohibició
transgressió
interrogatori
informació
malifeta
principi de l'acció contrària
partença
desplaçament
combat
victòria
reparació
tornada

mancança
principi de l'acció contrària
partença
primera funció del donant
reacció
recepció de l'objecte màgic
desplaçament
combat
victòria
reparació
tornada

malifeta
mediació
principi de l'acció contrària
partença
primera funció del donant
reacció
recepció de l'objecte màgic
desplaçament
combat
victòria
reparació
tornada

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi: (Ugula)
donant: (Ndjambu)
auxiliar: (Ndjambu)
personatge buscat:
mandatari:
heroi fals:
agressor: (Ndjambu)
referent:

**Personatges del cicle
contraposats:**

Ngwalezie, Ugula / Ndjambu

Personatges meravellosos: pare mort

Objectes meravellosos: llibret

Temes principals:

pares / fills
fills mascles / fills femelles
platja / bosc
parella fidel / parella infidel

Hi havia una vegada... Vivien Ugula «a zityi», que és Ugula de bosc, i Ugula «a manga», que és Ugula de la costa. ¿Què va passar? Ugula de la costa es va aixecar i anava al seu viatge fins arribar on vivia Ugula de bosc. L'home el va trobar. Li va preguntar: *Escolta, si's plau, vull casar la teva filla.* L'home li va preguntar: *¿Tu vols casar la meva filla?* - *Si.* - *I, ¿què farem?* Li va dir: *Bé. Primerament et demano perquè em donis alguna cosa important.* L'home li va preguntar: *¿Quina classe d'alguna cosa important?* Li va dir: *Per a mi, vull un cotxe.* Va dir: *Però, ¿com? ¿On aconseguiré cotxe aquí?* - *Solament vull un cotxe.*

L'home va tornar. Es va posar allà aixecat, va pensar. No tenia cotxe. L'home va tornar més. Va arribar allà i va dir: *Senyor, de cotxe jo no ho accepto.* Va dir: *Bé, vull un cavall.* L'home va buscar un cavall, el va portar allà. Li va dir: *El dissabte, allà és on començarem a celebrar el casament. ¿D'acord?* L'home va dir: *Jo he de tornar a buscar la meva família, a veure si ho podem passar aquí tots nosaltres.*

L'home va tornar. Van preparar totes les coses, va venir la gent en espera d'Ugula de la costa. Quan va tornar més Ugula de la costa, en arribar allà va trobar que aquella dona que volia, li van explicar solament que es va morir. *Però, ¿com? ¿Com s'ha mort?* I la gent li va dir que *No ho sabem.* - *¿Per què no ho sabeu?* - *Que no ho sabem!* L'home es va aixecar i va mirar: *Això, no ho accepto. És una mentida que em féu servir. Primerament jo us he deixat el meu cavall, i més tard em porteu més històries.*

L'home va tornar a casa seva. Va pensar: *¿Què és el que he de fer?* Va tornar més fins arribar on era Ugula de bosc. Li va preguntar: *Senyor, digui'm la realitat, perquè vull la teva filla.* L'home li va agafar la mà, se'n va anar allà i li va ensenyar on era la cambra d'aquella noia, i la van trobar morta. L'home el va mirar: *Però, aquesta noia, està dormint!* Va agafar la nena, i la nena no es podia ni aixecar. L'home va tornar, va dir: *Oh! Déu meu! ¿Què faré?.* I es va quedar allà unes quantes hores. L'home va mirar: *Aquí no hi ha guany.*

Va tornar al seu poble, va trobar la seva família. Li van preguntar: *¿Què passa? ¿Has arribat on és la dona?* Va dir: *Senyors, no hi ha manera, perquè he trobat que la dona s'havia mort.* - *¿Què va passar amb la dona?* Va dir: *No, que la dona no sé què va passar, que tal, estava dormint i així.* L'home va dir: *Jo, per la meva part, jo busco la manera d'arribar a aconseguir-ne una altra.*

L'home va tornar més fins arribar a aquell poble. Va trobar-ne un altre allà, li va dir: *Escolta, si's plau, digues-me la realitat, si la noia aquella es va morir.* Li van dir que *Aquella noia es va morir.* L'home es va posar la mà al cap, pensant. Va seguir més passos i va trobar una noia. Li va dir: *Escolta, si's plau, ¿estàs casada?* Va dir: *No.* - *Bé, ¿on és el teu pare?* Li va ensenyar el seu pare i van arreglar-ho, ja ho volien preparar per al casament.

¿Què va passar? L'home va agafar la noia, van anar a casa, s'estaven allà asseguts, conversant. ¿Què va passar? Doncs la noia, en aixecar-se, va caure. L'home la va agafar així, la noia no es podia aixecar, i així es va morir. Va dir: *Però, ¿com? ¿Per què, quina desgràcia tinc? Totes les dones que vull es van morint així!* L'home va mirar que *Déu meu, no és manera de viure.* Va tornar al seu poble i es va quedar així, sense dona⁶⁹.

---

⁶⁹ Jacint Creus, *Cuentos de los ndowe de Guinea Ecuatorial.*
Rondalla número 35.
Explicada per Eliseo Bokamba Belika, 09/02/87.

Rondalla número 37

Grup: N (Ugula, 5)

Personatge principal: Ugula

FUNCIONS:

- situació inicial
- mancança
- principi de l'acció contrària
- partença
- desplaçament
- combat
- tornada

- mancança
- mediació
- principi de l'acció contrària
- partença
- desplaçament
- combat
- tornada

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi: (Ugula)
donant:
auxiliar:
personatge buscat:
mandatari:
heroi fals:
agressor:
referent:

**Personatges del cicle
contraposats:**

Personatges meravellosos:

Objectes meravellosos:

Temes principals:

casats / solters
platja / bosc

Hi havia una vegada... la separació dels dos homònims⁷⁰: «Ugula a zityi» és Ugula del bosc, i «Ugula a manga», que és de la costa. Un dia, aquells dos homònims vivien junts. I, ¿què va passar? Un, que és el de la costa, estimava molt l'altre, el seu homònim, i l'altre homònim no l'estimava gens. Cada de tant en tant, que ja anava menjant, tots dos sempre menjaven plegats; però l'altre cada vegada hi menjava, però no a gust.

Aleshores Ugula de la costa li va preguntar a Ugula de la selva: *Homònim, ¿què et passa? O que a tu no t'agrada viure amb mi, o vols separar-te de mi.* Li va dir que *Jo no vull separar-se amb tu, però passa una cosa.* - *¿Què?* - *Sé que tu no recordes, però jo recordo. Vas cometre un delictes contra la meva personalitat, que vas voler ficar-te amb la meva dona.* Aleshores li va dir: *Oh, homònim, ¿així penses? ¿Com puc fer-ho? Per més que no tinc una dona, però jo no puc ficar-me amb la teva esposa. Gairebé ja som com a germans, però no puc fer-ho.*

Aleshores Ugula de la selva va sortir. Va dir: *Vaig a sortir.* Li va dir: *No, si's plau, queda't.* Va aguantar. Més tard, va sortir, se'n va anar, es va construir el seu poblet, ja vivia allà tranquil·lament sense problemes. Es va quedar Ugula de la costa a la seva costa. I el tipus era un pescador; el de la selva era una caçador.

Un dia Ugula de la costa se'n va anar a la seva pesca. Va matar força. Va venir a casa seva, però no tenia dona. L'home va dir: *Déu meu, ¿com he de viure així? No tinc ni fill, ni cap filla, ni la dona. He de ficar el cap en qualsevol lloc.* L'home va sortir i va anar a un poble més llunyà. Va aconseguir una dona. Però el dolent, Ugula de la costa tenia desgràcia. ¿De què? Que quan va trobar una dona allà, bé, van tractar les seves coses, la dona va acceptar. Ugula va dir: *Bé, dona, ara vinc. Me'n vaig a la pesca.* A la tornada, no va trobar la dona. Va dir: *Però, ¿on és la dona?* Ell va dir que *Aquella dona, no sé.* El tio va venir. Va dir: *Però, Déu meu, ¿què faré amb aquest peix? no tinc una dona, ni una filla, ni fill.*

---

⁷⁰ No he sabut trobar un mot català amb els mateixos matisos de quotidianitat que la paraula castellana original, «tocayo».

Se'n va anar d'aquell poble i va anar a l'altre poble. Va conquerir una noia. Li va dir: *Ho sento molt, no puc abandonar els meus estudis.* Va dir: *Però, ¿com?* Va sortir d'aquell poble i va anar a un altre poble. Allà és on va aconseguir una noia. La va saludar. Li va dir: *Bé, ¿què tal? ¿Estàs d'acord a casar-se amb mi? Però et porto al meu poble!* Va dir que *Jo no puc.* - *¿No? Vindràs amb mi!* Aleshores van tornar plegats. Van venir fins al seu poble i ja vivien feliços.

Allà és on Ugula de la selva va dir: *Aquest home s'ha ficat amb la meva dona. He de fer-ne venjança! Pot ser, però aquell home no pot viure així sense dona, però vaig a intentar arribar-hi.* Va anar a donar un tomb i va trobar una dona. Li va preguntar: *¿On és el teu espòs?* Va dir que *Ha sortit.* - *¿On?* - *A la pesca.* Li va explicar tot això. Com que les dones són tontes, ¿què va passar? Li va explicar, va dir: *Bé, sí, bé... Jo, amb tu, podem fer el que ens doni la gana.*

Quan va venir Ugula de la costa va trobar l'altre homònim a casa. Va dir: *Però, tu, ¿què busques?* Li va dir: *Ho sento molt. El que em vas fer, jo me'n vaig penedir. És a dir, ho vaig sentir força. Però tu no te'n vas penedir gens, per això he vingut a fer venjança. Però si tu vols fer el que tu penses, ho fem.* Van dir que bé. La dona va dir que *Què hi farem! Home, aguanta't!* Li va dir que *No aguanto.* Ugula de la selva va dir: *Però si jo aguanto! Et vas ficar amb la meva dona, però estic sempre amb ella! Queda't amb la teva dona. He fet el que jo volia fer.*

Des d'allà, allà és on Ugula de la selva i de la costa es van separar. Per això hi ha l'altre que viu a la selva, l'altre que viu a la costa⁷¹.

---

⁷¹ Explicada per Eliseo Bokamba Belika, 04/06/87.

Rondalla número 38

Grup: N (Ugula, 5)

Personatge principal: Ugula

FUNCIONS:

- situació inicial
- allunyament
- prohibició
- transgressió
- malifeta
- mancança
- principi de l'acció contrària
- partença
- desplaçament
- combat
- victòria
- reparació
- tornada

- prohibició
- transgressió
- malifeta

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi: Ugula
donant:
auxiliar:
personatge buscat:
mandatari:
heroi fals:
agressor: Ugula
referent:

**Personatges del cicle
contraposats:**

Ugula / Ugula

Personatges meravellosos:

Objectes meravellosos:

Temes principals:

casats / solters
amistat fidel / amistat infidel

Hi havia dos Ndjambu: Ndjambu de la platja, que va ser el pare d'Ilombe, i Ndjambu del bosc, o «Ndjambu a zityi», que va ser el pare d'Ugula, l'home. Ilombe va ser la dona i Ugula l'home. Aleshores, aquella filla de «Ndjambu a manga» o Ndjambu de la costa, anomenada Ilombe, no estava casada. Però el seu pare havia posat una condició: qualsevol home o qualsevol jove que hi anava per casar-se amb la seva filla Ilombe, l'obligava a dues coses: tallar un arbre gros, que ell tenia allà, o buidar tot el pou que ell tenia, deixar-lo sec, sense aigua. Aquell pou, el tenia al davant de casa seva. Això va acabar molts homes, molts joves. Cap no ho aconseguia. Es morien per aquella feina i ningú no arribava a casar-se amb la seva filla.

Però un dia va arribar Ugula, fill de Ndjambu del bosc. Venia amb la decisió de casar-se amb Ilombe. En arribar Ugula, i abans de manifestar que estava per casar-se amb Ilombe, es va fer amic d'Etundji, germà d'Ilombe, un que estava allà com si s'hagués de morir però que coneixia tot el secret del poble i del seu pare. Aquell Ugula havia nascut amb una força de lluitar. En fer-se amic d'Etundji, Etundji de seguida va saber la intenció d'Ugula i li va dir: *Doncs, amic meu, perquè et casis amb la meva germana, el meu pare dóna aquestes condicions: sobretot, assecar tot el pou.* Ugula va dir: *D'acord.*

Aleshores Ugula es va presentar a Ndjambu i li va dir que venia a casar-se amb la seva filla. Ndjambu li va dir: *D'acord. Com que tu et vols casar amb la meva filla, buidaràs aquest pou.* Ugula va dir que hi estava d'acord. A la nit, com que tractaven que el pou s'assequés l'endemà, a la nit Ugula tenia màgia. Aleshores la seva màgia, segons va fer ell mateix, li va fer sortir una pitó o una boa. La boa es va ficar en el pou i va xuclar tota l'aigua. El pou va quedar sec. La boa va sortir una altra vegada i Ugula va agafar la seva boa. Se'n va anar.

L'endemà, que era el dia que havia de presentar-se ja a Ndjambu i demostrar-li que ell és capaç d'assecar el pou, va arribar. Ndjambu, sense mirar el pou, li va dir: *Doncs buida l'aigua.* I l'aigua ja estava buida, perquè ell ho havia fet a la nit amb els seus poders invisibles. Ugula es va ficar una altra vegada en el pou. Després va tornar a sortir i va dir a Ndjambu: *El pou ja és sec.* Ndjambu se'n va anar, va mirar el pou: ja no tenia aigua. Aleshores va dir a Ugula: *Tu sí que has estat capaç de buidar aquest pou, per tant tu et cases amb Ilombe. Aquí tens la teva dona, i és tot.*

Tot això gràcies a què Etundji li va divulgar el secret del poble. I més: els poders mateixos d'Ugula, va aconseguir casar-se amb Ilombe⁷².

---

⁷² Explicada per Julio Molende Ianga, 04/08/90.

Rondalla número 39

Grup: N (Ugula, 5)

Personatge principal: Ugula

FUNCIONS:

- situació inicial
- mancança
- mediació
- principi de l'acció contrària
- partença
- (primera funció del donant)
- (reacció)
- (recepció de l'objecte màgic)
- desplaçament
- combat
- victòria
- reparació

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi: Ugula
donant:
auxiliar: Etundji
personatge buscat: Ilombe
mandatari:
heroi fals:
agressor:
referent: Ndjambu

**Personatges del cicle
contraposats:**

Personatges meravellosos: boa

Objectes meravellosos:

Temes principals:
casats / solters

Un home anomenat Ndjambu va tenir una filla anomenada Ilombe. I va dir que qualsevol home que es casés amb la seva filla li havia de portar una polsera de coure. Això era l'única cosa que demanava a canvi de la seva filla. Va anar un jove allà, va arribar, va saludar. Li van contestar. Ndjambu li va dir que segués. Aquest es va asseure i Ndjambu li va preguntar: *¿Què has vingut a buscar a casa meva?* El noi va dir: *Vinc per casar-me amb la seva filla.* I ell va dir: *Bé, això no és problema. L'únic és que el que vulgui casar-se amb la meva filla ha de portar-me una polsera de coure. Aleshores s'emporta la filla.* El noi va dir: *Doncs jo no la tinc pas.* Li va dir: *Doncs aleshores tampoc no et deixo la meva filla.* Aquest va marxar.

Van passar molts joves i molts homes grans demanant casar-se amb aquella filla bonica, però cap no trobava una polsera de coure. Doncs la notícia havia arribat a moltes parts del poblat. Un formós cavaller anomenat Ugula va dir: *Jo em casaré amb la filla de Ndjambu.* Aleshores aquest va dir a la seva mare que li preparés menjar. Va agafar la seva bosseta de viatge, hi va ficar el menjar i va començar a caminar, anant cap al poblat de Ndjambu per casar-se amb Ilombe.

Al mig del camí, ja en el bosc, va veure una casota; i en sortia fum. Va dir: *Doncs segur que en aquesta casota hi deu haver alguna persona.* Es va atansar allà. Abans d'arribar a la porta es va aixecar i va començar a preguntar: *¿Hi ha algú, aquí? ¿Hi ha algú, aquí?* I va sentir una veu molt baixa que contestava des de dintre: *Sí, sóc aquí.* Ells es va atansar, hi va entrar, i va trobar una dona molt vella que estava tombada a terra. Ell li va preguntar: *¿Què passa?* I la vella li va contestar: *Fill meu, estic aquí morint-me de gana.* El noi va ficar mà a la seva bosseta i en va treure alguna cosa de menjar. Va donar menjar a la vella. També li va donar aigua.

Aquella dona va beure aigua, es va aixecar i va obrir els ulls. Aleshores va demanar al noi: *¿On vas?* Ell va dir que *Vaig a la casa de Ndjambu per casar-me amb la seva filla.* Ella va dir: *I, ¿què portes per casar-te amb la filla de Ndjambu? Si diuen que per casar-se amb ella cal portar una polsera de coure! ¿La tens?* El noi va dir que no. *I, ¿què tens?* El noi va dir: *No tinc res.* La vella li va dir: *Bé. Com que m'has salvat, també t'ajudaré.* Va anar a una cistella molt vella, hi va ficar la mà i en va treure una polsera de coure. La va donar al noi, Ugula. I li va dir: *Vés-te'n, et casaràs amb aquella filla.*

Ugula va sortir de la casota de la vella, marxant ja cap a la casa de Ndjambu. Quan estava a prop de la casa de Ndjambu va canviar la pell del seu cos, malgrat que era molt formós. Es va posar una pell que estava plena de granets, sarnes, pus i tota tonteria que no es podia aguantar. Els peus eren plens de nigües que, quan caminava, la part de darrera del peu era en el camí i els peus eren dintre del bosc, perquè estaven tan separats per tenir moltes nigües. Va avançar fins arribar a la casa de Ndjambu. Hi va entrar. Va saludar: *Bon dia, senyor Ndjambu*. El senyor li va contestar.

A Ndjambu no li interessava la forma del noi. Li va dir: *Seu*. Es va asseure a les boniques cadires de Ndjambu. Li va dir: *Doncs, ¿què passa?* El noi va dir: *Bé, he vingut aquí per casar-me amb la seva filla*. Li va dir: *Doncs, ¿has portat la polsera de coure?* El noi va dir: *Sí. - Porta-la*. La hi va donar. Ndjambu li va dir: *Doncs, aleshores, tu sí que t'emportaràs la meva filla*. I, mentre estaven parlant, la filla de Ndjambu, Ilombe, des de la finestra del seu pis estava allà veient com era l'home que anava a casar-se amb ella. Ndjambu la va cridar: *Ilombe!* I ella no contestava. La va tornar a cridar: *Ilombe!* Va contestar. Va dir: *¿Què passa, pare?* I li va dir: *Vine aquí. T'he trobat un marit*.

Ilombe va baixar; però amb la cara tan arrugada que basta veure la seva cara, afirmava que no volia l'home. Ndjambu li va dir: *Doncs aquí està el teu marit*. Ilombe va tornar a preguntar al seu pare: *Però, pare, ¿què dius?* Li diu: *Doncs aquí està el teu marit. - ¿Aquest?* - *Sí*. Ilombe va dir: *Vaja! Ja sabia que tu, al final, em mataries!* Aleshores Ndjambu li va dir: *Agafa el teu marit i aneu al teu pis!* Ilombe va dir a Ugula: *Vinga! Anem! Tu has vingut a buscar dona i ja has trobat una dona*. Van començar a caminar, anant cap al pis.

A l'escala, com que Ugula, la manera que es va presentar allà com un que... pitjor que un que venia de dintre del bosc, Ilombe el va empènyer a l'escala i va caure. I va cridar: *Oh, senyor Ndjambu, la meva polsera de coure! Oh, senyor Ndjambu, la meva polsera de coure!* Ndjambu va preguntar a la seva filla: *Ilombe, ¿què passa? ¿Què li fas?* Ilombe li va dir: *Però, pare, jo li dic que vingui i no vol venir!* Li va dir: *Doncs porta'l tranquil*. Ja pujaven a poc a poc. Van arribar ja al pis, al rebedor. Ilombe tenia una cadira allà, la més dolenta de totes, que ningú no s'hi asseia. Va dir a Ugula: *Seu aquí!* Ugula, en veure el lloc on l'obligava a seure, va dir: *Oh, senyor Ndjambu, la meva polsera de coure!*

Ndjambu va dir: *Ilombe, ¿què passa? ¿Què li fas?* Ilombe va dir: *Pare, si no li faig res...! Li dic que s'assegui, i no ho vol!* Vol seure solament a les cadires que ell havia comprat! Aleshores es referia a les millors de la seva casa. Després Ilombe el va agafar allà, el va empènyer a les cadires més bones i es va asseure.

Li va dir: *Doncs queda't aquí, a la casa de la dona que has vingut a buscar.* L'home es va quedar assegut. Ilombe se'n va anar enfadada a la cuina. Va començar a preparar el menjar, perquè també ja tenia gana. Després de preparar el menjar el va posar a la taula. I va agafar unes tovalles boniques, perquè tot el de casa seva era bonic, i va posar les tovalles a la meitat de la taula, on havia de col·locar els seus plats. I on hi havia els plats del seu marit, doncs ho va posar a l'altra meitat de la taula que no tenia tovalles. Les tovalles eren grosses per a tota la taula, però ella va preferir posar-ho la meitat.

El noi, en veure això, va dir: *Oh, senyor Ndjambu, la meva polsera de coure!* Ndjambu va tornar a preguntar a la seva filla: *Ilombe, ¿com li fas?* Va dir: *No, pare, és que ell... li he donat el menjar i solament vol menjar amb mi en el mateix plat.* Aleshores Ndjambu va dir a la seva filla: *Doncs, home, menja amb ell en el mateix plat! Sí és el teu marit!* Però la filla en veia un que li sortia aigua i pus per tot el cos, per gastada que era la seva pell. Va dir: *Vaja, Déu! Sabia que un dia aquest home em mataria, malgrat ser el meu pare!*

Aleshores Ilombe va dir: *Doncs bé, anem a menjar en el mateix plat.* Ilombe en va tastar una mica i va dir: *Ja no en vull més, ja he menjat molt.* El noi es va quedar menjant. Després del menjar Ilombe li va dir: *¿Vols banyar-te?* Li va dir: *Sí.* El va portar a la cambra de bany. Li va ensenyar on era l'aigua, què havia de fer. Ilombe, en sortir i tancar la porta, deixar-lo sol perquè es banyés, va començar a cridar: *Oh, senyor Ndjambu, la meva polsera de coure!* Ndjambu va dir: *Ilombe, ¿què passa? ¿Com li fas?* Va dir: *No, és que li he donat aigua perquè es banyi a la cambra de bany i jo, en sortir, doncs està cridant, està plorant.* Ndjambu li va dir: *Doncs queda't a dintre fins que ell acabi de banyar-se!* Ilombe va tornar a entrar. Aquest, amb prou feines es va banyar. Solament va tocar unes gotetes d'aigua, va fer mullar-se la seva pell, la seva maleïda pell, una miqueta, i va sortir.

Després va arribar la nit i van anar a la cambra per dormir. Es van ficar tots dos al llit. Després Ilombe va agafar dos llençols, un per a ella i una altra per al marit. El marit va tornar a reclamar: *Oh, senyor Ndjambu, la meva polsera de coure!* Sempre es recordava de la seva polsera de coure, pel difícil que l'havia aconseguit: *Oh, senyor Ndjambu, la meva polsera de coure!* Ndjambu, des de casa seva, va cridar: *Ilombe, ¿què passa? ¿Com li fas?* Ilombe va dir: *Doncs... si estem aquí al llit, i ell vol que estem amb el mateix llençol.* Va dir: *Home, és el teu marit, estigues amb ell així!* Ilombe va dir: *Déu meu, quina pudor que fa aquest! I que m'estigui amb ell en el mateix llençol! Doncs va estar així. Van discutir tota la nit: Vaja, em moriré de pudor! Que em moro! Que no puc suportar això!*

A mitja nit, quan Ilombe ja estava adormida ja, l'home surt tranquil·lament, es treu la maleïda pell i es converteix altra vegada en tan formosíssim com era. Va guardar aquella pell. I abans que Ilombe es despertés, es va tornar a posar aquella pell. Ilombe es lleva al matí, i l'home amb la seva pell allà. Surten altra vegada, aquell ja va ser el segon dia. El tercer dia, el mateix. Van anar a la taula per menjar, Ilombe va fer com de costum. No volia menjar amb ell en el mateix plat. L'home va tornar a reclamar: *Oh, senyor Ndjambu, la meva polsera de coure! Oh, senyor Ndjambu, la meva polsera de coure!* Ndjambu va dir: *Ilombe, però, ¿com el tractes?* Ilombe va dir: *Però, pare... si estem menjant, i ell només vol menjar amb mi en el mateix plat!* Ndjambu va dir: *Doncs, ¿això què? És el teu marit! Mengeu en el mateix plat!* Ilombe en va tastar solament una miqueta i li va dir: *Ja no puc. Bé, el noi va continuar menjant.*

I la nit del tercer dia, al llit, Ilombe ja estava adormida. El noi es va treure la seva maleïda pell, la va guardar i es va quedar una altra vegada un jove però preferible. Aleshores, a mitja nit, Ilombe es desperta sense saber què és el que havia fet. En veure així: *Però, home, ¿qui és aquest?* Va començar a xerrar sola. Fins i tot va sortir del llit, es va llevar, va intentar treure el llençol una mica al noi. Va dir: *Però sembla mentida! ¿Qui és aquest?* Va dir: *No és veritat, home!*

Va començar a buscar per tota la casa. I aleshores, en un calaix d'un armari de la seva cambra, troba la pell. Va dir: *Vaja! Com que això és el que passava aquí!* Va agafar la pell, se'n va anar a fora, la va cremar. És quan va venir una altra vegada i va dir: *Marit, vine que ens abracem!* L'home va dir: *Dona, vine que ens abracem!* Va sortir del llit el noi, es van abraçar i van quedar feliços. Ilombe ja l'anomenava «marit» i l'home ja l'anomenava «muller». Així es van quedar, vivint feliçment⁷³.

---

⁷³ Explicada per Gloria Bendje, 16/08/90.

Rondalla número 40

Grup: N (Ugula, 5)

Personatge principal: Ugula

FUNCIONS:

- situació inicial
- mancança
- mediació
- principi de l'acció contrària
- partença
- primera funció del donant
- reacció
- recepció de l'objecte màgic
- desplaçament
- combat
- victòria
- reparació

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi: Ugula
donant:
auxiliar: Ndjambu
personatge buscat: Ilombe
mandatari:
heroi fals:
agressor: Ndjambu
referent:

**Personatges del cicle
contraposats:**

Ugula / Ilombe

Personatges meravellosos: vella

Objectes meravellosos:

Temes principals:

casats / solters
casament encertat / casament esguerrat

Hi havia una vegada... Ndjambu amb les seves dues dones, Ngwalezie i Ngwakondi. Aleshores Ngwakondi, la dolenta, es comportava malament en el poble: insultava l'altra dona, volia manipular tots els del seu poble, i Ndjambu li ho permetia.

Aleshores, un dia, Ngwalezie es va aixecar i va cridar Ndjambu. Li va dir: *Escolta, Ndjambu: ets tu qui permet aquestes coses. Això no pot ser. Aquella dona m'amenaça, igualment com a les altres. Però jo no accepto això. És per la teva culpa, per això aquella dona ho fa. Va dir: A mi no m'interessa cuidar aquella dona. Ella, així és la seva vida. Es comporta així. Jo, ¿què hi puc fer?* Van passar dos mesos. Ngwalezie va agafar l'embaràs. Va donar a llum una noia. Va passar un altre dia, va agafar un altre embaràs. Va donar a llum un noi anomenat Etundji. Van passar més dies, va agafar un altre embaràs, va donar a llum un altre fill anomenat «gos». Aleshores ja vivien allà.

Ngwakondi ja tenia l'enveja, perquè no va donar a llum cap fill. Aleshores aquella dona va pensar violar aquells fills. Buscava la manera de fer-ho, i la tia no podia. ¿Què va passar? Ngwalezie va emmalaltir, va morir. Van quedar solament els fills i el seu pare. Ja vivien allà. Aleshores Ngwakondi sempre pensava malament dels seus fills. Cada vegada que cuinava guardava el seu menjar. Els pobres nois passant-s'ho així, famolencament.

Ngwakondi feia això. I un dia Ngwakondi va agafar el matxet i va matar la filla. Aleshores Ndjambu es va aixecar i va dir que *Això no pot ser. Això sí que no ho admeto. Va cridar els del seu poble i es va aixecar. Va dir: Senyors, jo no puc. I no sé què és el que he de fer. Vosaltres mateixos podreu jutjar aquesta dona què és el que es mereix: si és la mort o el que sigui. Es va aixecar un i va dir: Per part meva, senyors, aquesta dona es mereix portar-la en el caïc, lligar-la amb pedres i llançar-la al mar. Amb això, així, ella s'ho mereix. Els altres el van recolzar: Sí, d'acord.*

Van agafar aquella dona, la van lligar amb les pedres, la van ficar dintre del caïc, i se la van emportar. I així van dir a aquell gos: *Si's plau, «Gos» que no pugi. Ell va dir: Ah! Jo vull veure com podeu fer això, que aquesta dona va matar la meva germana. Jo he de veure com la llençen! Me n'he de riure, d'ella!* Li van dir: *No res, tu no hi vas. Però no res. Va dir: Jo sí que hi entro. Hi vaig i hi vaig. Es va ficar en el caïc. Anaven remant, remant, fins arribar a l'alta mar.*

En voler llançar aquella dona, aleshores Ngwakondi va dir: Mbwa! -que és «gos»- Gos, gos! Seguiràs caminant amb el genoll. I així bordaràs. Tu ja no podràs caminar com una persona. Caminaràs sempre més amb els genolls. Aleshores van llançar aquella dona.

En tornar aquella gent, ja prop de la sorra, de la costa, el gos va començar a lladrar. En voler saltar, doncs se li van trencar les cames i aleshores va començar a caminar ja agenollat. Li van dir: Gos, gos! Lladrava. Gos, gos! Aleshores aquella gent va dir: Oh, gos! T'hem dit que no intentis ficar-te en el caic perquè aquella dona us tenia molta mania. ¿Ho has vist? El gos ja no podia caminar. Aleshores van anar a casa.

Per això el gos camina així de la manera que camina. Lladra per no escoltar. El gos era com una persona. I per culpa seva, de no voler escoltar la gent, per això va quedar així⁷⁴.

---

⁷⁴ Jacint Creus, *Cuentos de los ndowe de Guinea Ecuatorial*. Rondalla número 16.
Explicada per Eliseo Bokamba Belika, 05/03/87.

Rondalla número 41

Grup: N (Ngwakondi, 1)

Personatge principal: Ngwakondi

FUNCIONS:

- situació inicial
- malifeta
- mediació
- principi de l'acció contrària
- combat
- victòria
- reparació

victòria

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi: Ngwalezie, Ndjambu
donant:
auxiliar:
personatge buscat:
mandatari:
heroi fals:
agressor: Ngwakondi
referent: Etundji, Ndjambu

**Personatges del cicle
contraposats:**

Ngwalezie / Ngwakondi / Ndjambu

Personatges meravellosos:

Objectes meravellosos:

Temes principals:

esposa bona / coesposa dolenta
mare / madrastra

Hi havia una vegada Ndjambu i la seva dona Ngwakondi. Com que Ndjambu apreciava sempre la seva dona Ngwakondi més que no pas Ngwalezie, però aquesta vegada solament apareix Ngwakondi. Ndjambu totes les coses les donava a ella. Aleshores, un dia, Ndjambu va cridar la seva dona Ngwakondi. Li va dir: *Escolta, dona: t'estimo molt, t'estimo força. Però comporta't bé amb mi. M'alegro sempre de tu, per això no et deixo mai. Vull que et comportis bé amb mi.*

Bé. Aleshores, Ndjambu sempre ho feia així. Li portava bones coses. Cada vegada que anava realitzant li portava vestits i tot això. Ngwakondi, ¿què va passar? Prop d'aquell poble n'hi havia d'altres que vivien allà també. Ngwakondi tenia medicina⁷⁵. Va sortir de casa seva i va anar a un altre poble veí seu. Hi va arribar. Hi va trobar solament una veïna seva. Li va dir: *Escolta: ¿Com estàs? - Bé. Oh! Vejam, ¿tu no vols menjar? La veïna la va convidar. Oh, gràcies! Com que la tia s'havia ficat unes medicines dintre de les ungles per fastiguejar que els pobres pateixin, la seva companya.*

¿Què va passar? Quan estava ja menjant, Ngwakondi va procurar acabar abans. Aleshores l'altra li va preguntar: *Escolta, si's plau, ¿per què acabes així? Mengem! Va dir: No, que solament no he vingut per omplir-me l'estómac, perquè he esmorzat una miqueta a casa meva. Bé. Al contrari, a aquella dona li va ficar medicina dintre del plat. ¿Com podria intentar menjar així? Bé, ja me'n vaig. - Sí, a reveure. Va tornar a casa seva. Quan va arribar el marit d'aquella dona, va trobar la seva dona morta. Però, ¿què passa? ¿Què ha passat aquí? Malgrat que aquí vivim solament nosaltres, però aquí al costat segurament que hi viu Ndjambu amb la seva dona. No veig aquí que Ndjambu cap dia hagi vingut aquí, ni la seva dona. Però, ¿què ha passat? ¿Serà una serp? El pobre home va començar a plorar i no va passar res. Va dir: *Què hi farem! Cal aguantar la vida! L'home va dir: Però potser aquí vénen malament els animals, i he d'abandonar aquí, sortir d'aquí. Va dir: Però no, no. Sortir, ¿per què? He de saber ben bé si és un animal o una persona. L'home es va amagar.**

Ngwakondi va venir i va entrar a la casa. Allà és quan l'home va sortir i li va demanar: *Escolta, dona: què vols per aquí? Tu, ¿què busques? - No, he vingut a fer un tomb. - ¿Un tomb de què? Mai no t'he vist aquí. Ahir vaig trobar la meva dona morta. - ¿La teva dona? ¿Qui la va matar? - ¿A mi m'ho demanes?*

⁷⁵ Era una bruixa.

Va dir: *Bé, el que sap bonament, aquell que sap que ha matat la meva dona, ella morirà. Que sigui de la bona o de la dolenta. Aquella dona va marxar i l'home va anar a buscar a un altre poble un medecinaire i a més a més endevinaire. Li va dir: Si's plau, medecinaire: en un poble viviem jo i la meva dona. I en un altre també poble vivia Ndjambu amb la seva dona. ¿Què va passar? Quan jo vaig sortir de viatge vaig deixar la meva dona a casa. I la vaig trobar morta. I l'endemà, quan jo em vaig amagar, va venir Ngwakondi. Jo li vaig preguntar: «Tu, ¿què busques aquí? ¿Què vols?» I ella em va dir que anava donant un tomb. Per això li vaig demanar: «des que jo he vingut aquí, des que vaig néixer, mai no t'he vist aquí; ni tu ni el teu marit. Però, ¿què és el que tu busques?» La dona no em va contestar res, se'n va anar. Vull que em faci o que m'expliqui qui va ser el que va matar la meva dona. El medecinaire se'n va anar corrent i va voler ficar el cap en el foc.*

Li va dir: *Si's plau, no fiquis el cap en el foc. ¿Què passa? Va començar a riure i li va dir: Si's plau. Aquella dona és una dona dolenta. Bruixa de primera mà. Per matar-la a ella és difícil. Però no et preocupis, que jo sé bonament allò que faré amb ella. ¿Què va passar? El medecinaire li va preparar tot això. El pobre home, per nerviós, amb la fúria que portava, en lloc de fer-ho com li va explicar el medecinaire, no ho va fer així. Se'n va anar, va agafar el matxet, va tirar-hi medicina, i va voler pegar amb allò Ngwalezie⁷⁶, i la dona es va convertir en gat. La gata aquella.*

¿Què va passar? Va saltar i va començar a pegar-se amb l'home. I l'home es va escapar. Ndjambu va sortir: *¿Què passa? Tu, ¿què fas? Va dir: Bé, com que tu defenses molt la teva dona, ja ho veuràs. L'home li va donar a Ndjambu un bon cop. Ndjambu es va morir. Aleshores, ¿què va passar? L'home va intentar la manera i va tornar al medecinaire. El medecinaire li va dir: Escolta: així no es pot matar. Mai no es fa així. Tu intentes fer les coses amb nervis. Es tracta de fer-ho amb tranquil·litat. Així tu podràs matar aquella dona. Perquè el que tu pensaves, tranquil. I el que t'he de fer és, però em penso que el més important és que tu surtis d'aquell poble i te'n vagis a viure a un altre lloc. O a viure aquí amb mi. L'home va dir: Bé, d'acord.*

Aleshores Ngwakondi es va quedar ella mateixa en el poble pel mal costum. Ndjambu es va morir per defensar cada vegada Ngwakondi i entrar contra Ngwalezie. Per defensar la seva dona Ngwakondi, es va morir⁷⁷.

---

⁷⁶ Ngwakondi. Es tracta d'una confusió de l'informador.

⁷⁷ Explicada per Eliseo Bokamba Belika, 02/06/87.

Rondalla número 42

Grup: N (Ngwakondi, 1)

Personatge principal: Ngwakondi

FUNCIONS: situació inicial
malifeta
primera funció del donant
reacció
recepció de l'objecte màgic
desplaçament
combat
(reparació)

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi:
donant:
auxiliar:
personatge buscat:
mandatari:
heroi fals:
agressor: Ngwakondi
referent: Ndjambu

Personatges del cicle
contraposats:

Personatges meravellosos:
medecinaire

Objectes meravellosos:

Temes principals:
esposa bona / coesposa dolenta
medecinaire / bruixeria

Hi havia una vegada Ndjambu amb la seva dona Ngwakondi. Vivien plegats en un poble allunyat dels altres. Aleshores Ndjambu, amb la seva dona Ngwakondi, tenien finca, finca de veritat, unes hectàrees grosses. ¿Què va passar? Aquella gent, sempre que... la gent s'alimenta de les finques. Ngwakondi, que és la dolenta, anava a les seves feines cada dia, cada dia, cada dia, cada dia. ¿Què va passar? Es veu que la gent ja tenia mania a aquella dona pel mal costum, una dona que sempre anava ja destruint; no construint, sinó a destruir. Fins els animals li tenien ja mania.

¿Què va passar? La tortuga, un dia va sortir de casa seva. Va anar a passeig. Va arribar allà on era Ndjambu. Hi va pujar. Ndjambu tenia... era una casa de pisos. Un pis de veritat. Total, que la tortuga no sabia pujar. Quan va arribar la tortuga, es va aixecar. Va dir: *Ndjambu, Ndjambu, Ndjambu, Ndjambu!* - ¿Qui em demana? ¿Qui és aquest que em crida? - *Sóc jo, la tortuga.* - Tu, ¿què busques? - *He vingut a passeig.* - Jo, des que vaig néixer fins avui, no tinc amistat amb els animals, ni els peixos ni ocells. Tu, ¿què vols aquí? - *Oh! Però, ¿com, senyor? ¿Un ja ni pot anar de visita? Compte, eh, la teva dona... ja ho veuràs! Demà, si la teva dona va a la finca ja no tornarà.* Va dir: *¿Què? ¿Què dius? ¿Matar la meva dona?* Ndjambu va sortir corrent i l'home no es va adonar que era una escala. No sabia el que li va passar. Ndjambu va sortir des de dalt, al pis, i va caure a terra. I no es va morir. Aleshores la tortuga es va escapar.

Quan va venir Ngwakondi, va arribar-hi. *¿Què és el que passa? Marit meu, ¿què ha passat?* Ndjambu es va quedar mut. No sabia ni parlar. Ngwakondi va començar a plorar. En arribar la nit va anar a la seva bruixeria i va descobrir que era la tortuga la que li va fer això. Però la tortuga no el va matar; sinó que amb els seus nervis que li va posar, quan va venir per atacar la tortuga ell va caure i es va desmaiar. Aleshores Ngwakondi va dir: *Oh, el meu marit! No sé què és el que he de fer-te.* - Però et pregunto: aquesta nit, ¿no vas anar a la bruixeria? Però ella no li podia contestar. ¿Què va passar? Va venir la tortuga i Ngwakondi va veure la tortuga i li va dir que *Et mataré ara, tortuga, et mataré.* Li va dir: *Si's plau, que no em matis. Sóc innocent, que no sé res.* Però el que he de fer-te és curar Ndjambu, el teu marit, i després us quedareu feliços. - Però jo t'asseguro des d'avui que et mataré. - ¿Què? ¿Que tu em vols matar? Ho sento molt, però tu no pots amb mi, la tortuga. Va agafar el matxet i va pujar a dalt.

Va dir: Escolta, que no et moguis allà. Si's plau, tu no estàs aquí per matar-me, sinó que jo sí que estic aquí per matar-te i defensar el teu marit. Ngwakondi va dir que He, he, la tortuga! Ho sento. Segueix amb la teva operació si vols. Tot el que tu penses, ho sento per tu, perquè contra la meva personalitat sí que tu no pots, tortuga.

Li va dir: Sí, ja ho sé, ets una persona i jo sóc un animal. Però tu no pots amb mi. Podràs amb mi aquí al damunt de la sorra; però dintre de les fulles, en el riu, al mar, tu no pots. Aleshores Ngwakondi li va dir: Tu no pots amb mi a la nit. Normalment, quan arriba la nit tu no pots amb mi, però de dia sí. Li va dir que Ha! Ho sento molt. La tortuga es va ficar on hi havia herba, va portar unes quantes herbes, va anar allà on era Ndjambu i el va curar. I Ndjambu va començar a parlar. Va dir: Escolta, dona meva, si's plau: no matis la tortuga. La tortuga no sap res. Per la meva culpa, per la meva culpa, per això he caigut.

La seva dona diu: ¿Què? No res, jo mato la tortuga. Li va dir: Calla! - Jo mato la tortuga. ¿Què va passar? Ndjambu, perquè sabia bonament que la seva dona era una mala dona, que Aquesta vegada sí que mataré la meva dona. Va venir la tortuga i li va preguntar: ¿Que jo mati la meva dona? - Si vols. Que jo no sé res. Però la teva dona diu que em vol matar. Abans que em mati, jo la mataré. O tu mateix, si vols, la mates. Ndjambu va agafar l'escopeta i va disparar a Ngwakondi. Però no es va morir. Estava allà dreta, sense preocupar-se ni res.

La tortuga va dir: ¿Què? ¿Aquesta dona no es mor? Però, maleïda sigui aquesta dona! Va dir: Però escolta, Ndjambu! Ndjambu va començar a tremolar: Però, ¿aquesta dona no es mor? ¿Aquesta dona no es mor? ¿Aquesta dona no es mor? Ndjambu ja s'anava escapant una mica, una mica, una mica. Ngwakondi li va dir: Si's plau, marit meu: que no t'escapis. Tu m'has mort. Et quedaràs tu mateix sol amb els animals. I jo ja no em puc aguantar. Va caure i es va morir.

La tortuga va dir: Bé. Però, ¿tu què has fet? ¿Has mort la teva dona? Jo mateixa la volia matar o pegar-me amb ella! Va dir: No. Prefereixo que jo mateix mati la meva dona, que no pas que un altre la mati. Això no ho puc acceptar. Basta que jo he matat la meva dona i ja està. Tu ja pots sortir d'aquí. Tu sí que has fet que jo mati la meva dona, tu sí que ho has fet. - Però, ¿com? Tu m'has preguntat si volia que matessis la teva dona i t'he dit que res, que no sé res. Tu has matat la teva dona. ¿Per què dius que sóc jo? - Escolta, tortuga: vine aquí, vine aquí. Si vols, em mates. O si vols em menges. - A mi no m'interessa, basta que hagis matat la teva dona. Has matat la teva dona. Em vols matar. Aleshores tu mateix et quedaràs així. Almenys t'agradarà tenir alguna conversa, ¿no? Directament. Però, si em mates, ho sento molt per tu.

Que et mato! La tortuga va dir: Si vols, aquí em tens, ¿no? No hi ha de què preocupar-se. Mata'm. Li va dir que Bé, d'acord. No em vols matar, doncs me'n vaig.

La tortuga va marxar i Ndjambu es va quedar ell mateix sol⁷⁸.

---

⁷⁸ Explicada per Eliseo Bokamba Belika, 09/06/87.

Rondalla número 43

Grup: N (Ngwakondi, 1)

Personatge principal: Ngwakondi

FUNCIONS: situació inicial
complicitat
mancança
desplaçament
combat
victòria
reparació
tornada

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi:
donant:
auxiliar: Ndjambu
personatge buscat:
mandatari:
heroi fals:
agressor: Ngwakondi
referent:

**Personatges del cicle
contraposats:**

Ndjambu / Ngwakondi

Personatges meravellosos:

Objectes meravellosos:

Temes principals:

esposa bona / coesposa dolenta
animals / persones

Una vegada, en un poble vivia Ndjambu amb les seves dues dones, Ngwalezie i Ngwakondi, la bona i la dolenta. Aleshores Ndjambu i les seves dones no podien viure en aquell poble seu, perquè els animals els molestaven massa. ¿Què va passar? Va venir el tigre⁷⁹ i els va destruir totes les finques que tenien. Ndjambu va dir: *Això no pot ser. Si no, ens morirem aquí de gana.* Va agafar les seves dues dones, i no tenien criatures. Van anar a viure a un altre poble on hi havia a prop els seus veïns.

¿Què va passar? Ngwakondi, que era dolenta, sempre amb el seu mal comportament. Va acabar de pegar una dona allà i va tornar a casa seva. Perquè Ngwakondi i Ngwalezie s'assemblaven una mica. I, ¿què passa? Aquella dona, quan va venir el seu marit, el va avisar que *Una dona de Ndjambu em va venir a pegar aquí.* I el que va fer aquest home, havia de cridar primerament Ndjambu i preguntar-li quina va ser la seva dona que s'havia pegat amb l'altra. I no res: el que va venir i va començar a pegar a Ngwalezie bufetades. Aquella dona es va desmaiar, i va tornar a casa seva.

Aleshores Ngwalezie va demanar a Ngwakondi: *¿Per què vas anar a pegar-te amb una altra dona? Mira, aquest home m'ha carregat la conseqüència i sento no saber-ne res.* La pobra dona allà, aguantant la vida. ¿Què va passar? Era un dissabte. Van preparar la festa i van convidar Ndjambu i les seves dues dones. Van anar allà i aquella dona, primerament, com que era de nit, no va notar quina era la que es va pegar amb ella. Van preparar el menjar i va posar verí en el plat de Ngwalezie. Pensava que ja. Perquè a ella no li agradava xerrar, Ngwakondi que sempre anava conversant amb la gent, deien: *Bah! Aquesta que parla és la bona; i aquella que no parla és la dolenta, perquè no vol parlar.* I aleshores van aprofitar per ficar medicina dintre del seu plat. La pobra dona, a l'instant es va morir allà.

¿Què? -Ndjambu va preguntar- *¿Què és el que passa? Heu ficat...* Aquella dona va sortir corrent, primerament la que va sortir a fora, va començar a riure, va començar a riure: *Visca, visca, visca!* Aleshores un noi va venir: *¿Per què dius que visca? - Oh, avui celebrem una festa, és dissabte i ho hem d'acceptar.* Aleshores li va preguntar: *Però, ¿com pots cridar visca, amb alegria, mentre que aquella dona s'ha mort, malgrat que ella estava convidada?*

---

⁷⁹ «Roo», lleopard. És un error de traducció molt habitual entre els ndowe.

Aleshores va sortir aquell noi i va anar a avisar Ndjambu. Diu: *Aquella és la dona que l'ha matat.* Ndjambu, perquè tenia poc interès en Ngwalezie, va tornar a casa seva. Ngwakondi li va dir: *Tornem!* Van tornar, es van quedar allà. Aleshores Ndjambu li va preguntar: *Escolta: ¿em vols explicar la tia que es va pegar amb aquella dona? . - És ella, per això s'ha mort.* Bé, Ndjambu es va asseure amb la seva dona.

Aleshores, un dia, la seva dona va fer un intent de pegar el mateix Ndjambu. Més tard es va saber que era Ngwakondi la que es va pegar amb l'altra. Aleshores l'home va dir: *Jo, el que he de fer, no puc viure amb una dimoniota. Primerament has de respectar el teu marit, i el respectaràs. La gent de fora. A mi m'ho ha fet, igualment ho farà amb les altres i els altres.* Aleshores l'home aquell, és a dir l'home d'aquella dona, més tard va sentir que morís Ngwalezie la que va pegar la seva dona, sinó que era Ngwakondi. Va sortir i va anar a pegar-se amb aquella dona dintre de casa seva.

Ndjambu, per ser tonto, en lloc de separar va anar a pegar a l'altre una bufetada. Li va dir: *Però, ¿com? Malgrat que la teva dona es comporta com una dimoniota, i tu el que fas és venir-te a pegar amb mi! ¿Per què? L'home va tornar a casa seva i hi va anar a la nit; va agafar petroli més foc, el misto. El va tirar per tot allò i no va calar res. Va anar a agafar més benzina i la hi va tirar. En calar foc, tota la casa s'anava cremant.* Ngwalezie⁸⁰, per ser bruixa, va sortir per la finestra i no podia carregar el seu marit. Ndjambu es va cremar tot això, entre la seva casa i ell mateix, i es va morir.

Ngwalezie va volar fins arribar on aquell home. El pobre home no sabia res de la bruixeria; però la seva dona sí que sabia coses de la bruixeria i li va dir: *Compte aquesta dona, és terrible! Aquesta dona, a l'instant es pot convertir com en un animal o peix, el que sigui. - Però tu ets una dona, tu no pots!* Ella mateixa, també va sortir. Li va dir que *Espera't. Jo ho he de saber.* Va anar corrent a un medecinaire i la va preparar, és a dir li va canviar l'altra vida de la bruixeria. I l'home hi va anar, i entre la seva dona i ell mateix va començar a pegar-se amb aquella dona. Barallant-se, barallant-se, barallant-se, barallant-se, barallant-se... No hi havia manera. Cada vegada barallant-se amb aquella, fins que van guanyar Ngwalezie i es va morir. Tots dos van tornar. Aleshores l'altra li va dir: *Canvia'm la vida, jo no vull seguir amb la bruixeria.* Li va dir: *Però, ¿com? ¿Sóc jo o la medecinaire, la que et va fer? Per la teva culpa. ¿Per què vas anar a parlar amb Ngwalezie, i més tard vas dir que era Ngwalezie la que es va pegar amb tu, sinó que era Ngwakondi? - Vull canviar-me la vida.*

---

⁸⁰ Ngwakondi. És una confusió de l'informador.

Aleshores aquella dona va anar on la medecinaire i va dir que *Bé, si's plau, vejам si em pot canviar aquell home la seva vida. - No ho sé.* Li va obrir els ulls, aleshores es va quedar normalment de no seguir a la nit. L'altra, aquella, es va quedar així ella mateixa, sola, perquè ja no n'hi havia un altre ni una altra que pugués seguir amb la bruixeria. Aleshores ella va dir que *¿Com serà? Va buscar manera d'anar amb el medecinaire per dir-li que A veure si poden fer-ne al seu marit.* I el seu marit va descobrir això i li va ficar pallisa. Aleshores aquella dona va matar el seu marit per la bruixeria i ella mateixa es va quedar així. Va pujar al seu avió, va volar, va anar a xocar amb la ceiba i ella es va morir⁸¹.

---

⁸¹ Explicada per Eliseo Bokamba Belika, 18/06/87.

Rondalla número 44

Grup: N (Ngwakondi, 1)

Personatge principal: Ngwakondi

FUNCIONS:

- situació inicial
- allunyament
- prohibició
- transgressió
- malifeta
- mediació
- principi de l'acció contrària
- partença
- primera funció del donant
- reacció
- recepció de l'objecte màgic
- desplaçament
- combat
- victòria
- reparació
- tornada

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi: Ngwalezie
donant:
auxiliar:
personatge buscat:
mandatari:
heroi fals:
agressor: Ngwakondi, Ndjambu
referent:

Personatges del cicle
contraposats:
Ngwalezie / Ngwakondi

Personatges meravellosos:
medecinaire

Objectes meravellosos:

Temes principals:
esposa bona / coesposa dolenta
medecinaire / bruixeria

Hi havia una vegada... En un poble que vivia gent dolenta. Pel constant creixement de la seva maldat, la gent del poble veí es van reunir i van acordar de cremar el poble dels dolents. En una nit que la gent dolenta celebrava la festa en el seu poble, els altres van aprofitar cremar una part del poble, ja que tots eren on es ballava, era al centre del poble. En veure-ho ells, en veure ells la flama del foc i a la vegada fum, van començar a cridar, tractant de silenciar el públic. Immediatament ho van aconseguir. I quan tothom estava callat, van dir que el poble es cremava. Es van llançar tots per apagar el foc. I mentre apagaven una part, els enemics ja calaven foc a l'altra banda, fins a envoltar el poble i tenir al centre del poble la gent dolenta.

El poble es seguia cremant, ja amb la seva gent. Quan va començar ja a reduir-se la flama del foc, va saltar l'os del genoll d'una persona de les que es cremaven, passant per l'aire lliure⁸² cremant. I va anar a caure a un poble molt llunyà del lloc de la seva procedència. Aquest os va començar una nova vida al nou lloc, ballant allà cada nit. Però la gent d'allà no sabien que era un os. Acudien al ball diàriament, a la nit. Un dia que la notícia s'havia estès per tot el país, van sortir alguna gent del poble bo que va provocar l'incendi. Van anar al lloc. Van passar la nit veient el ball fins a les tres de la matinada, que era sempre el moment final del ball, perquè l'os del genoll tenia por que el veiessin de dia.

Però la gent del poble bo portaven notícies cada vegada que tornaven del ball, dient sempre que *Aquest que balla en el poble que solen visitar és terrible*⁸³. Cada vegada ho explicaven. Però en el poble dels bons hi havia un home molt baixet, malaltís, sense bona salut, rústec i de totes característiques fastigoses, però veritable endevinaire. L'endemà que les seves germanes anaven a veure el ball, ell va dir que hi anava també, però no ho van acceptar perquè tenien vergonya de sortir amb un germà tan fastigós com era aquest famós anomenat Etundji. Van anar-hi moltes vegades, deixant-lo. Però l'altra vegada que hi van anar se'l van emportar i ell va demanar a les seves germanes: *¿Com aquest us fa perquè veieu més bé el ball?*

---

⁸² Volant.

⁸³ És molt bo.

Elles van contestar: *Ens tira als ulls les gotetes d'un medicament que ell mateix prepara.* I aquest es va adonar del que passava. A meitat del camí, a hores de la nit, el menyspreat Etundji va agafar dues cuques de llum i van continuar caminant fins arribar al lloc. Van trobar que el balele ja començava, ja estava per començar. El protagonista ja venia amb el seu medicament, actuant. Al moment que tirava el medicament als ulls de la gent, al moment que tirava el medicament als ulls de la gent, venia en forma de persona; i quan començava a ballar ja es convertia en os del genoll. A mesura que s'atansava a Etundji, aquest va tancar els ulls i damunt d'ells va posar les cuques de llum. El famós ballador va tirar el medicament a les cuques de llum i no pas als ulls d'Etundji. Acabada aquesta primera actuació per a la iniciació del ball, Etundji es va treure tranquil·lament les cuques de llum i va obrir els ulls, veient el que passava, tot el que passava, fins al final del ball.

En tornar al seu poble ho va dir a la seva gent, però ningú no ho acceptava. Ell els explicava la trampa que va fer, i ells no ho volien acceptar. Fins que Etundji els va dir tot el que ell va fer per veure-ho més bé. I quan ells també ho van intentar, van aconseguir veure tot el que passava i es van adonar que no era una persona sinó era l'os del genoll d'una persona. Així, tot el poble es va adonar del que passava, de tal manera es va divulgar el secret i tots ja ho van descobrir. Van confiar, van confiar ja a l'endevinança d'Etundji i l'os del genoll, en adonar-se que s'havia descobert el seu secret, va desaparèixer definitivament⁸⁴.

---

⁸⁴ Jacint Creus, *Cuentos de los ndowe de Guinea Ecuatorial*. Rondalla número 38.
Explicada per Rogelio Cristian Dikabo, 28/01/87.

Rondalla número 45

Grup: N (Etundji, 1)

Personatge principal: Etundji

FUNCIONS:

- situació inicial
- mancança
- mediació
- principi de l'acció contrària
- partença
- desplaçament
- combat
- victòria
- reparació
- tornada
- pretensions enganyoses
- tasca difícil
- tasca acomplerta
- reconeixement
- descobriment
- càstig

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi: Ndjambu
donant:
auxiliar: Etundji
personatge buscat:
mandatari:
heroi fals:
agressor:
referent:

**Personatges del cicle
contraposats:**

Personatges meravellosos: cuques de
llum

Objectes meravellosos:

Temes principals:

bondat / maldat
medecinaire / bruixeria

En un poble vivia un noi endevinaire anomenat Etundji. Però anteriorment no era endevinaire, era una persona així, seriosament, però no li agradaven les bromes. La seva mare és Ngwalezie, el seu pare Ndjambu. Aleshores el seu pare tenia sempre dues dones, Ngwakondi i Ngwalezie. Solament va aparèixer Ugula, va dir Etundji. Etundji ja no tenia més germans i Ngwakondi tenia els seus dos fills. ¿Què va passar? Van sortir que Bé, ens n'anem a la pesca. Van anar a la pesca, van arribar allà. El que va passar, pobre noi, Etundji, cada vegada que anava matant peixos ja n'hi restaven. És a dir, un estava pescant i l'altre allà descansant, com que era la trampa que feien servir per restar al pobre noi els seus peixos.

Va matar dos quilos de peix i n'hi van restar un quilo i mig i n'hi van donar mig quilo. El noi va mirar així: *Però, ¿on són els meus peixos?* Li van preguntar: *No, aquí hi havia un animal que s'havia quedat.* - Però, *¿com un animal et prendrà les coses allà, tu mateix estant allà?* Va dir que Bé, *jo no sé res!* Cada dia li feien això, cada dia li feien això. Quan va venir ho va explicar a la seva mare, i la seva mare li va dir: *Bé, per a mi, ¿què faré?* Aquella dona, sempre així és. Va dir que Bé, *aguanta't tot això.* El noi ho va aguantar, ¿no?, com sempre. En arribar al poble van explicar això a Ngwakondi, els seus fills. *¿Què? Heu matat molt, ¿no? - Sí. - I, ¿què va passar? - Ugula ens ha acabat [...] aquest, Etundji.* Aquest va dir que *Senyors, per no mentir, jo sí que n'he matat molt i m'heu agafat el meu peix.* Van dir que *Tu menteixes, tu no has tret res, no t'hem tret res ni què.* El noi es va aguantar.

Un dia el noi va decidir morir. Va ficar a un fill de Ngwakondi pallissa. Quan va venir la seva mare, vinga!, van començar a pegar-se. I allà, de moment, Ngwalezie estava a la finca. Van acabar de pegar, entre tots dos es van pegar amb el noi aquest, Etundji. [Etundji] va sortir i quan va venir Ngwakondi li va pegar un colp al cap i es va desmaiar. Quan va venir Ngwalezie, quan es va voler pegar amb Ngwakondi, Ndjambu no li va permetre. Ngwalezie va agafar Etundji i el va portar on un medecinaire que sabia curar bé. Quan va arribar allà el noi, ja li feien ja tot entre els medicaments, i es va curar. El medecinaire va dir que *Noi, no hi ha de quina manera. Dona, si vols viure aquí amb mi, aleshores hi pots viure.* Ella va dir que *No, encara tinc finca i no puc perdre'm aquí.*

Etundji es va quedar allà. Va començar a aprendre ja a preparar les fulles. El medecinaire li va ensenyar com ha de curar les persones, fins que li va demostrar el secret de poder-se imaginar alguna cosa força. Etundji ja anava ja endevinant, endevinant, endevinant, fins que va arribar a ser un bon endevinaire. Aleshores va tornar al seu poble. Abans que tot, sabia totes les coses que pensava aquella gent, que *El dia que vindrà aquell noi li farem tal cosa*. Però el noi ja estava ja ben preparat. Quan va venir va dir que *Ara decideixo ficar-vos pallissa*. Va començar a maltractar els dos nois de Ngwakondi, fins que el noi els va vèncer tots dos. Va quedar ell mateix en aquell poble.

Quan va agafar Ngwakondi el matxet per pegar Etundji, es va convertir en un tigre⁸⁵, ja atacant aquella dona; aquella dona es va convertir en una bruixa, ja va començar a volar per damunt del tigre. El tigre va mirar, va dir que *No res, no hi ha manera. Jo també m'he de convertir en fantasma. Ens barallarem de veritat!* Aquella dona va dir: *No res, m'he de convertir doncs en un elefant, elefant*. Etundji va mirar, va dir que *No hi ha manera, he de convertir-me en una ceiba*. Es va posar allà dret, enganxat a la ceiba, enganxat a la ceiba, fins que Ngwakondi va caure. Etundji va tornar.

Aquella dona va venir, li ho va dir a Ndjambu. Ndjambu, per a ell no podia fer res, sabia bonament que era mala forma que aquella dona anava fent servir. Més tard, de segur que aquella dona no maltractava la gent. Aleshores el noi va dir: *Bé. Jo, per a mi, no hi ha de què preocupar-se. Aquella, primerament els fills m'han faltat al respecte. Aquesta dona igual. Va faltar a la meva mare i a mi. Perquè tu, Ndjambu, a tu no t'interessen les faltes de respecte de la teva dona Ngwakondi; solament les de la meva mare. Per això tu no has parlat gens. Va donar un colp al seu pare, es va desmaiar i es va morir*.

Va quedar solament Ngwakondi. El noi va dir que *Jo he de fer alguna cosa. Jo, que he de fer alguna cosa, matar aquests*. Quan va arribar ell mateix al seu medecinaire li va dir que *Noi, si's plau, voldria que tu no matis ningú. S'ha de maltractar, però no matar. Compte, si segueixes més del compte et trauré tot això*. El noi deia que *Bé, sí*. Etundji, com que ja sabia el secret d'aquell home, va anar a treure-li el que tenia. Aquell home, el medecinaire, es va quedar en no res; pitjor, ja no sabia ni endevinar. I quan la gent anaven per a la cura d'aquell home, ja no sabia quina fulla havia d'agafar. Etundji hi va anar, va dir que *Bé, ara bé, ¿no?, ara bé...* L'home li va dir que *Bé, però no tan bé com et penses. Tu m'has aprofitat. - No t'he aprofitat, sinó per la teva culpa és que passa tot això*.

---

⁸⁵ Lleopard. És un error de traducció de l'informador.

El noi va dir: *Sí, per la meva culpa, per la meva culpa, per la meva culpa. Però mai no és la meva culpa, és la teva culpa.* El noi va dir que bé. El medecinaire va agafar el matxet i el va tirar al noi, i Etundji el va esquivar. Va dir que *Escolta, si's plau, medecinaire, ¿per què em vols matar? Malgrat que tu m'has ajudat molt, ¿i què?* Aleshores va dir que *No hi ha de què, si em vols matar.* Fins que Etundji va matar el seu medecinaire.

Va tornar al seu poble. Etundji era un gran medecinaire, endevinaire, ¿eh?, que anava endevinant les coses, anava ja curant la gent. Feia tot això, fins que un dia Ngwakondi va venir i li va demanar a Etundji favors, a veure si la podia ajudar perquè es troba malament. Etundji va dir: *Sí, t'ajudaré bé.* En lloc de fer-li un medicament, va agafar l'arbre que sabia que és de verí, el va barrejar amb més coses fins que li va lliurar a aquella dona a beure-s'ho. Va caure i Ngwakondi es va morir. Va quedar solament la seva mare.

El noi va dir que *Mare, no sé què fer amb tu.* La seva mare li va dir que *Tu, ¿què penses fer-me, matar-me? - No, perquè aquí estem ja... aniré... tots dos. - I, ¿què farem? ¿Sortir d'aquí?* El noi va dir que *Bé.* La seva mare va dir: *Bé, anem a sortir d'aquí.* Van anar fins arribar a un poble on Etundji anava ja curant la gent.

Des d'allà Etundji va ser un bon medecinaire endevinaire. Allà és on Etundji va començar a endevinar fins arribar el dia de la seva mort. Després Etundji es va morir, en aquell poble ja no va tirar cap medecinaire, la gent s'anava ja morint així⁸⁶.

---

⁸⁶ Explicada per Eliseo Bokamba Belika, 13/06/87.

Rondalla número 46

Grup: N (Etundji, 1)

Personatge principal: Etundji

FUNCIONS:

- situació inicial
- malifeta
- principi de l'acció contrària
- partença
- primera funció del donant
- reacció
- recepció de l'objecte màgic
- desplaçament
- combat
- victòria
- reparació
- tornada

- mancança
- principi de l'acció contrària
- combat
- victòria
- reparació
- tornada

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi: Etundji
donant:
auxiliar:
personatge buscat:
mandatari:
heroi fals:
agressor: Ngwakondi
referent: Ndjambu

**Personatges del cicle
contraposats:**
Etundji / Ngwakondi

Personatges meravellosos:
medecinaire

Objectes meravellosos:

Temes principals:

mare / madrastra
germans / germanastres
medecinaire / bruixeria

En un poble vivia un noi anomenat Etundji, que és l'endevinaire. El noi vivia ell mateix sol. Aleshores ja no tenia ni pare ni mare. El noi va decidir realitzar un viatge. Per tal de realitzar-lo va posar un escrit on el seu amic, que *Jo arribaré tal dia, però no et puc dir el dia que arribaré; solament tal dia*. El noi ja estava ja en l'esperança d'Etundji i la seva arribada, però no sabia ni hora, ni el dia, ni el mes ni l'any. Cada dia el noi anava preparant menjar, que *Avui, o crec que demà, vindrà Etundji*. Va preparar. L'endemà, doncs no, Etundji no apareix. Així, cada dia anava preparant. I cada vegada que anava preparant anava apuntant que *He perdut tant, tant, tant, tant*. Etundji, sense arribar.

Aleshores el noi va dir: *Però, ¿com? Malgrat que va dir que vindria aquí aviat, però, ¿per què tarda així?* Etundji tranquil·lament. Va posar un altre escrit on el seu altre amic, que *Espera'm perquè tinc bones coses que són importants per a la teva vida, el dia de demà*. L'altre noi estava també preparant les coses, preparant les coses. El va enviar a una noia. Li va dir que *Prepara també menjar, perquè vindré tal dia*. Així, la gent anava preparant les coses per a Etundji. Que *Aquí també es troben uns senyors que estan malalts, i fa falta curar-los; o d'altres que es troben de salut minvada, per veure si Etundji els pot endevinar alguna cosa de la seva vida i fer-los cura*.

La gent en espera d'Etundji. El tipus allà tranquil·lament. Aleshores un d'ells va dir: *Però, ¿com? Estem gastant menjar aquí per no res. Aquest tipus no vindrà!* La gent va dir: *¿Què? ¿Tu no veus que Etundji no pot venir? I, si no ve, tu veus que tant que he gastat. I, si no ve, ¿em podrà tornar això? - El que passa és que Etundji ha de venir. Si no ve, jo buscaré qualsevol lloc preguntar pel nom d'Etundji i el mataré*. L'altre va dir: *Tu calla, perquè tu no pots pas matar Etundji. ¿Tu saps el que és un endevinaire? Ell endevina les coses, és un medecinaire que, en fi, ens cura a tots nosaltres. Però si tu fas un intent fals, moriràs*. El noi li va dir que *No res, no puc morir, no puc morir, perquè el que espero és que jo espero Etundji i Etundji és el que ens farà cura. I si els demés som així, ho sento molt per tots nosaltres, perquè ens morirem sense cura, ens trobem així morts, però no hi ha ni un medecinaire en aquest poblat*.

Bé. La gent va dir que *Sí, anem a esperar la seva arribada*. I més tard va venir Etundji. La gent ja estava ja trista i molt enfadada per Etundji: *¿Què ha passat amb aquest noi? La gent el mirava. Per això Etundji va dir: Seieu, senyors, ¿què és el que passa?*

Ningú no va intentar respondre res. Sinó que tots el van assenyalar, solament el de les despeses, que Això és el que jo he gastat per tu. Des del primer dia que em vas escriure la teva carta vaig començar a gastar per tant, tal menjar, tal menjar. Per això et dic que tu... t'anem a maltractar avui. Un va venir: Tu calla! No anem a maltractar un medecinaire, ¿eh? Aquí no tractem per maltractar, sinó que aquí tractem per curar-nos. Jo el primer, em trobo malament de salut. Però, ¿com? Si tu el mates, aleshores jo, ¿què faré? Que jo em mori, ¿no? ¿Per la teva culpa? Tu no pots fer res, home, tu [...], tu no pots fer res! Ell és el medecinaire i sempre seguirà amb nosaltres. Encara que jo gastí milions de milions, però jo sé el que bonament és Etundji. Ens ha de curar ara.

Aleshores Etundji es va enfadar. Va dir que Bé, aquell primer que va començar a cridar amb mi, ¿tu estàs malalt? Va dir: Sí, estic malalt. Etundji li va preparar una gran química de verí. L'home es va beure el seu got creient que era una medicina que el podia curar. Com que era verí. El tipus s'ho va beure tranquil·lament. És a dir que primerament li deia que Surt d'aquest poble, vés-te'n a un altre lloc, a un altre lloc! El noi va sortir i va anar a un bosc, allà és on es va morir. La gent sense saber res. Etundji així anava restant la gent d'aquell poble, la gent que era contra la seva persona. Un altre que creia que És un bon medecinaire, que encara que va tardar, però no... no li van presentar les despeses que feien, Etundji ja anava curant, cada un s'anava ja aixecant, fins els coixos s'anaven aixecant per la cura d'Etundji.

Més tard, quan va sortir un senyor allà a la seva selva, va trobar-hi un mort: Però, ¿qui és aquest? ¿No és el que... no era el seu company en el poble? El van mirar, van dir que Això no és res de dolent perquè és el primer, el que va començar a barallar-se amb Etundji i deu ser ell qui el va matar. Van venir al poblat. Quan va dir això, li van donar una bona surra i pallisa. Li van dir: ¿Com pots dir que Etundji va fer això? La gent va dir: Però sí, aquest home té raó, té raó. ¿De què? Cal dir que té raó. El maltractaven.

L'home es va escapar i va anar on un altre medecinaire. Va trobar aquell medecinaire i li va dir que Bé, sí. Gràcies que t'he trobat. I el més important, el que vull, és a veure si tu pots matar Etundji. Aquell home va dir que Ha, ha, ho sento. Etundji, des d'allà ho sap tot. Sap bonament que tu ets aquí per fastiguejar-lo. No sé de quina manera cal ficar-s'hi. Vés-te'n, el que cal fer és busca dos o tres tipus i el maltracteu. Allà és on ell es pot morir, així secament; no amb la medicina. Però Etundji està ben preparat el seu cos i tota la seva vida. El noi va tornar i va dir: Oh, Déu meu, ¿què és el que he de fer amb aquest noi i amb aquests homes que estan contra la meva persona? Va llançar [...] a Etundji i el va esquivar.

Etundji va dir que *Tu sí que jo, dintre d'uns quants dies et mataré*. L'home va dir que *Sí, tu ets medecinaire; però amb els punys tu no pots amb mi. Jo també sé el meu. Per això he pogut endevinar que ets tu qui va matar l'altre company. El vas matar, però a mi no*. Va agafar un bastó de veritat, el va pegar a Etundji i es va desmaiar. I va venir un altre home, i el va pegar un altre aquest noi i es va desmaiar. Quan en va venir un altre, va pegar l'altre i es va desmaiar. Aleshores l'altre noi, perquè era fort, es va aixecar. Va dir que *Bé, m'heu pegat per defensar, és a dir, per ficar-me contra el medecinaire. Però a mi... seguireu sempre amb mi però aquest home no, no és d'aquí. Perquè jo sí que sóc nadiu d'aquí*. Va dir que *El que he de fer ara és maltractar*. El tipus va agafar la llança, la va llançar on Etundji, Etundji es va morir.

Aleshores la gent ja no sabien què fer en aquell poblat. Però aquell va acabar sent un medecinaire més tard. Aleshores ja, quan el tipus va ser un medecinaire, el tipus anava curant la gent, però [...], el tipus estava ja contra la gent que defensaven Etundji. Fins va acabar curant aquell que es va morir, era ja normal perquè no podia estar bé perquè Etundji, de la seva medicina que li va preparar, era forta; però Etundji, per al puny, Etundji no podia fer res. Aleshores Etundji es va morir per primerament per les despeses que van fer, per més que en va curar alguns, però la majoria es van gastar més que no pas el que ell es volia endur⁸⁷.

---

⁸⁷ Explicada per Eliseo Bokamba Belika, 16/06/87.

Rondalla número 47

Grup: N (Etundji, 1)

Personatge principal: Etundji

FUNCIONS:

- situació inicial
- mancança
- principi de l'acció contrària
- combat

- mancança
- principi de l'acció contrària
- partença
- desplaçament
- combat
- victòria
- reparació
- tornada

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi: Etundji
donant:
auxiliar:
personatge buscat:
mandatari:
heroi fals:
agressor: Etundji
referent:

**Personatges del cicle
contraposats:**

Personatges meravellosos:
medecinaire

Objectes meravellosos:

Temes principals:

salut / malaltia
prudència / valentia
medecinaire / malalt

Hi havia una vegada un home anomenat Ndjambu que vivia al seu poble. L'home va decidir anar al seu viatge, i ho va comunicar als del seu poble. Va dir: *Vaig a sortir per anar de viatge. L'home va sortir, va pujar al seu caïc i va anar fins a un altre poble. Quan va arribar allà, la gent el van rebre com a rei. Ndjambu menjava bé, menjava bé, [...] i així totes les coses. Aleshores va venir un noiet. Li va dir: ¿Tu ets el cap de tots els homes? L'home va dir: Surt de la meva vista! Tu, ¿qui ets per venir-me a dir una cosa d'aquestes? Tan petit que ets, tu [...], ¿no? Malgrat que hi ha més gent que m'ho poden fer. I tu véns. ¿Qui t'ha enviat?*

Però el noi no era un noiet, era un vell. Va tornar. El noi, quan va tornar, tenien un grup, ¿no?, el grup dels bruixots. Aleshores els va comunicar: *Senyor, compte! Hi ha un senyor aquí, diu que és el cap de nosaltres. Però nosaltres, per a mi, jo mateix, no vull. Aquell home, si és cap, que sigui cap dels altres; però jo no puc acceptar que aquell home sigui el meu cap. - ¿Qui és aquest? ¿Com es diu? Li van dir que És Ndjambu. Aleshores el noi, quan va anar, va avisar aquests, van anar a visitar Ndjambu: ¿Què passa? - Oh! Benvingut, senyor, el rei! ¿Com estàs? L'home va dir que Estic bé. - Aleshores, avui et convidem, ¿eh? L'home va dir que No hi ha de què. Van anar i van preparar carn humana.*

Aleshores Ndjambu va mirar això. I tenia el seu fill, aquell Etundji endevinaire. Des del seu poble Etundji endevinava que *Volen preparar al meu pare carn humana. El noi va agafar un escrit, va començar a escriure al seu pare una carta d'aquelles i la va enviar. Aleshores el seu pare ja era al menjador. Va agafar cullera i forquilla. Quan volia menjar carn, ja estava així una miqueta, va rebre la carta: Que, si's plau, aquí tens la carta. Urgentment i tal. - ¿Què passa? Quan va deixar la cullera així, va començar a llegir. El seu fill li deia: Compte, pare! És carn humana!*

L'home: *¿Què? ¿Carn humana? ¿On és la cuinera? La cuinera li va dir que allà. Vinga, bufetades, la va començar a pegar. Pegant-li puntades de peu. Però, ¿què passa? ¿Per què pegues la cuinera? ¿Què ha fet? La gent volia preguntar a Ndjambu. Ndjambu estava nerviós per cuinar cos humà. ¿Què? ¿Cos humà? Va començar a pegar la gent, maltractant, maltractant. El gran senyor que era el noi es va escapar. Aleshores va anar a cridar la tortuga. Va dir: Bé, ah, tortuga! Perquè tu estàs aquí, malgrat que passa alguna cosa important. - ¿Què és el que passa? - Hi ha Ndjambu. Ndjambu és un senyor, el rei, diu que és el rei de tots nosaltres. Però li hem preparat carn humana i l'home no en vol menjar. ¿Què és el que hem de fer amb ell?*

La tortuga va dir: Ah, no et preocupis! Jo sóc cap. És a dir, jo sóc com el cap de tots els animals. La tortuga. Ndjambu diu que ell és el cap de tots els homes, però jo sóc el cap de tots els animals. Va agafar la corda i aleshores va venir. Va dir que Ah, bé, bé, bé. Cal fastiguejar aquell home! Aleshores va venir l'antílop. Va preguntar: Però escolta, tortuga, ¿tu ets d'aquesta raça de bruixots? - No. - ¿Tu ets un ésser humà? - No. - I, ¿per què vas a intervenir en els assumptes aliens? Ets un animal. Aquests són dels bruixots, del grup dels bruixots. Aquell, és ben simple: és el rei de tots. Tu deixa d'intervenir en els assumptes aliens. Has de fer, si és que es tracta aquí els assumptes dels animals, hauries de ser com el cap. Però tu no ets ningú per matar un home.

Aleshores Ndjambu va sospitar això. Etundji també va dir que Però, ¿com? Ara hi intervén la tortuga! Etundji va buscar manera, va agafar el caïc, i va arribar al poble on era el seu pare. En venir, la gent es va espantar: ¿Qui és aquest, tan baixet així? ¿Qui és aquest, tan baixet així? Deien que Compte, aquest és Etundji. Etundji l'endevinaire, l'endevinaire. El gran medecinaire, el gran medecinaire. La gent anava ja escapant-se de mica en mica. Es van fer així, rodona. Va preguntar: ¿Què passa? ¿On és el meu pare? Van dir que Allà és el teu pare.

¿Què és al que passa? - ¿Vas veure la carta? - Sí. - Sou criminals, vius! Si voleu matar el meu pare, però no el podeu matar. Anem, pare! El pare va dir: ¿Què? ¿On em portes? Tu vés-te'n allà, home! Sé bonament que m'han cuinat carn humana, però no n'he menjat. El pobre noi li va dir al seu pare: Anem, hem de tornar! Si ens quedem aquí, ho sento molt. Jo no puc morir-me, ¿eh? Et puc defensar, però estem en perill. [...] un animal que actua molt, que és la tortuga. Et vol fastiguejar. L'home va dir que Vés-te'n allà, home! Com que l'home estava ja... acabava de beure i estava ja begut, ja no podia contestar al pobre noi bé: Vinga, vés-te'n! Ja no vull saber res de tu! - Senyor, aquí hi ha bruixots! - Vés-te'n allà! Etundji, amb ràbia, va pujar al seu caïc i va tornar.

A la nit, cadascú ja venia amb bastons: Que aquí hi ha un cap Ndjambu, aquí hi ha un cap Ndjambu, Ndjambu, Ndjambu, Ndjambu, Ndjambu! Ballant, ballant, ballant, ballant. Però, ¿què passa? Bé, ¿què és el que passa? Va mirar el seu fill, ja no hi era. Ndjambu: ¿Què passa? ¿Què passa? Ndjambu es va llevar. Va sortir a fora per pegar-se amb aquella gent. No podia perquè eren bruixots. Ndjambu, a l'instant també, en aquella mateixa raça. Eren dos bruixots. Ndjambu va intentar pegar-se però no podia perquè eren molts. Aleshores van fastiguejar el pobre Ndjambu i el van matar. Etundji, des d'allà, va dir que Oh, Déu meu! ¿Què és el que ha passat? Bé. Perquè, per ser un bon medecinaire, primerament cal passar per aquell camí, que és de la bruixeria. Etundji també de la mateixa raça. Va buscar manera. Però ell, el que feia és manejar aquella gent, perquè era un medecinaire endevinaire.

Ell preparava els seus medicaments, que eren contra aquella gent. Més tard, fins que Etundji va acabar tots aquests, amb bruixeria en aquell poble, i va quedar ell mateix sol, vivint amb la seva família. Més tard la seva dona, que és la dona d'Etundji, quan va venir va dir que *Jo, el que sento molt més és que no em puc casar amb un baixet com tu*. El noi li va dir que *Però, ¿què és el que interesses? ¿Interesses la meva vida o t'interessa la teva vida?* La noia va dir que *Jo, el que vull és que em curis. Jo no he vingut aquí perquè tu siguis el meu marit i no em vull casar amb un baixet*. El noi va dir: *Bé. El que et faré és que et vaig a emmetzinar*.

La noia, perquè també un de la seva família era també un gran medecinaire, va anar-hi i el va avisar que *Oh! Que Etundji em vol fer alguna cosa!* Li va dir que *Oh! Etundji no ha arribat a la meva capacitat*. Va preparar les seves fulles i quan va anar allà va prendre a Etundji tot el que tenia i diners, i ja no sabia res d'endevinar. Fins que Etundji es va morir. Va perdre la seva vida per voler defensar el seu pare i més tard el seu pare es va morir i ell mateix també es va morir. La noia es va quedar amb la seva família. Ja vivien feliços⁸⁸.

---

⁸⁸ Explicada per Eliseo Bokamba Belika, 17/06/87.

Rondalla número 48

Grup: N (Etundji, 1)

Personatge principal: Etundji

FUNCIONS:

- situació inicial
- allunyament
- engany
- complicitat
- malifeta
- mediació
- principi de l'acció contrària
- partença
- desplaçament
- combat
- tornada

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi: Etundji
donant:
auxiliar:
personatge buscat: Ndjambu
mandatari:
heroi fals:
agressor:
referent:

**Personatges del cicle
contraposats:**

Personatges meravellosos:

Objectes meravellosos:

Temes principals:
medecinaire / bruixeria

En un poble vivia Etundji amb el seu pare. Etundji era endevinaire perquè el noi aquell calculava bé les seves coses, mai no fallava. Un dia el noi va dir: *Jo no puc viure amb aquesta vida. El meu pare, encara que no tenia riquesa, però jo em dedico al bandidatge.* El tipus va sortir, va agafar el seu matxet, va arribar a un bosc on vivien classes d'animals. Va trobar un llogarret allà. El noi va dir: *Però, ¿qui viu aquí?* En entrar va trobar l'antílop. Li va dir: *Si's plau, antílop, jo tinc gana. Vejam si em pots ajudar de donar-me menjar. ¿Em dónes alguna cosa?* L'antílop va dir: *Escolta, si's plau, mai no et puc donar res. Que no et puc donar res.* Li va dir: *Si no em dónes res, jo et pego ara mateix.* - *¿Pegar-me?* - *Vull menjar!* Li va dir que *Tu no menges, no et dono res, perquè quan vindran els altres no trobaran menjar i, ¿què em diran? Que sóc jo el que ha restat el menjar, ¿no?* El noi va colpejar aquell, aleshores l'antílop va caure i es va morir. El tipus va començar a menjar tot el menjar i va tornar a casa seva.

El seu pare li va preguntar: *Escolta, ¿d'on surts?* - *Oh, pare, vaig anar a passeig.* Aquella passejada, bé. L'endemà el noi va tornar més, perquè allà és on guanyava, anant allà menjava i disfrutava bé la vida. L'endemà va tornar a aquell mateix llogarret. Va trobar-hi el tigre⁸⁹, el va saludar: *Escolta, si's plau, tigre: jo sóc Etundji. Tinc gana. Vejam si em pots ajudar.* Li va dir: *Escolta: ahir, ¿eh?, ens va passar que vam trobar aquí l'antílop mort. Ets tu qui el va matar.* - *No, jo no sé res. Sóc innocent, que no sé res.* - *¿No ho saps?* - *Sí.* - *I, ¿què vols?* - *Tinc gana.* - *¿Gana de què? ¿Aquí és on vols alimentar-te? No tenim res!* Li va dir... El tipus va calcular: *Vaig a agafar aquell matxet. Aquest animal és més fort i fa falta arma, donar-li amb el matxet al coll. El va pegar al coll. El tigre va caure i es va morir. Va acabar de menjar tot el menjar, i aleshores el tipus va tornar a casa seva.*

L'altre dia va tornar més. Va trobar-hi l'elefant, l'elefant allà cuinant. *Escolta, elefant, bon dia. ¿Què tal? L'elefant el va mirar: Però escolta, tu que em saludes, ¿què vols aquí? Som en un poble dels animals. Tu, ¿què busques aquí?* - *Escolta, si's plau: Tinc gana. Vejam si m'ajudes.* - *¿Ajudar-te de què?* - *De menjar.* - *Aquí no ajudem ningú. Vam trobar dos cadàvers i no sabem qui els va matar. Potser ets tu!* - *Jo no sé res, sóc innocent.* - *¿Tu no saps res? Bé. El noi va mirar aquell elefant més gran, i així que pensava fer alguna cosa.*

---

⁸⁹ Lleopard.

Va tirar-li la corda al coll i va lligar l'elefant i el va començar a pegar amb la corda. Per sortir no hi havia manera: el noi l'anava surrant, pegant-lo amb el matxet, pegant-lo amb el matxet fins que l'elefant va caure. Van quedar els altres animals. I, aleshores, quan van venir van dir: Però, ¿com? ¿Què és el que passa aquí? Cada vegada trobem un cadàver! ¿Què és el que passa? La tortuga va demanar que li deixessin controlar la casa. Li van dir: Escolta, tu calla! Tu, ¿què pots fer? ¿Tu saps el que és un elefant, un tigre, i ara parlem de l'antílop? Tu, ¿què pot fer? - Si's plau, deixeu-me. Aleshores li ho van deixar. La tortuga va pensar: ¿Què és el que he de fer ara? És ficar-me a sota del llit. Al moment que vindrà aquell home, potser es sol asseure aquí. I, quan menjarà, buscaré manera de fer-li alguna cosa.

Va agafar la corda, ho va preparar bé. Va entrar a sota del llit. Quan va venir, Etundji va mirar: *Ui! Sembla que he restat força animals! M'han deixat el menjar, o potser un d'ells ha anat a fer necessitat o així.* I va començar a menjar. Es va asseure més i va dir: *Aquí, és que no m'omple l'estómac.* Va canviar de postura. Com que la tortuga estava allà a sota. Va preparar la seva corda... en tirar-la, el va lligar. Es va atansar i el va picar. Etundji va començar a cridar: *Déu meu, ¿què és el que passa? Deixa'm, deixa'm, deixa'm, que deixa'm!* La tortuga allà, fins que van venir els altres animals: *Està bé, tortuga, així ens agrada!* Es van abraçar i van dir: *Escolta: eres tu qui feia allò, i et matarem.*

Aleshores Etundji va dir: *Abans de matar-me, senyors, heu de calcular bé. És que, sempre, el que no calcula mai no pot resoldre ni un problema. Fent-ho així, és que us sortirà malament. El que heu de fer és preparar un bidó d'aigua calenta. I, aleshores, jo em ficareu allà a dintre. I, quan m'hi fiqueu, heu de donar-me copa; i, aquesta copa, jo l'he de tirar a la meua vista. Allà és on jo moriré bé. Si no ho feu, senyors, ho sento molt per vosaltres, jo m'escaparé de vosaltres.* La tortuga va dir: *Jo no accepto això, senyors. - Tu calla, home, tu calla. Tu, ¿qui ets? És una bona idea!*

Van preparar allà, van venir, van cridar els altres animals, es van posar allà aixecats tots. Etundji va dir: *Abans que tot m'heu de mirar, ¿eh? El que no em miri, ho sento molt.* Tots es van posar allà drets, mirant Etundji. Etundji va agafar la copa, va agafar l'aigua calenta i va començar a tirar-la a tots aquells. Aleshores es van començar a cremar. La tortuga es va escapar, es va amagar a sota de les fulles. I tots els animals es van morir. La tortuga va sortir i li va dir: *Escolta, Etundji, has fet, ¿eh? Tu ets valent!* Etundji va començar a perseguir-la amb el matxet. La tortuga va desaparèixer. Etundji va tornar al seu poble i va explicar a la seva mare i al seu pare tot el que li va passar. Li van dir: *Escolta, noi: tu ets terrible!* Va dir: *Pare, jo sóc endevinaire, jo sempre vaig endevinant tot això. Abans de fer alguna cosa he de calcular la meua vida.*

Aleshores van dir: *Està bé. I, ¿què fem?* Van anar, van agafar els animals i van començar a cuinar. Van dir: *I, ¿què farem amb aquests tants animals? ¿I què? ¿Menjar-nos-els?* Aleshores van començar a cuinar per cuinar, a fumar-los. Fins que va arribar el moment de la mort. L'home es va morir i Etundji es va quedar ell mateix sol. Més tard, també es va morir⁹⁰.

---

⁹⁰ Jacint Creus, *Cuentos de los ndowe de Guinea Ecuatorial*. Rondalla número 37.
Explicada per Eliseo Bokamba Belika, 03/03/87.

Rondalla número 49

Grup: N (Etundji, 2)

Personatge principal: Etundji

FUNCIONS:

situació inicial	
allunyament	}
interrogatori	
informació	
engany	
complicitat	
malifeta	
	3 vegades
principi de l'acció contrària	
combat	
victòria (-)	
reparació	
combat	
victòria	
reparació	
tornada	

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi: Etundji
donant:
auxiliar:
personatge buscat:
mandatari:
heroi fals:
agressor: Etundji
referent: Ndjambu

**Personatges del cicle
contraposats:**

Personatges meravellosos: medecinaire

Objectes meravellosos:

Temes principals:

animals / persones
astúcia / força
recerca d'aliments

Hi havia una vegada un rei. Tenia una dona. Van tenir un fill. Com que el fill era tan bonic, tan bonic, el seu pare va decidir no vestir-lo amb roba d'home, solament amb roba de dona. Aleshores el noi anava creixent fins arribar a ser home. I com que a tot el poblat la gent el miraven com una dona, en va sortir un i va decidir casar-s'hi. En parlar-ne amb el seu pare, el pare hi estava d'acord perquè facin el casament.

Bé. I com que el noi no podia dir res davant del seu pare, també hi estava d'acord. Van celebrar el casament i el pare va dir: *La meva filla, te l'emportes. Però no et ficaràs amb ella al llit fins que la llavor de plàtan que porta la portarà i la plantarà. Quan en surti un manat, un dit d'ells hauràs de partir. Quan el tallis i el cuinis, aleshores, aquella nit, dormiràs amb ella al llit.*

L'home va portar la dona al seu poble. Van estar dormint durant temps en llits separats, cadascú a la seva cambra. I, aleshores, en el poblat hi havia gent curiosa. Cada vegada que l'altre sortia per anar a banyar-se, l'espiaven i el miraven. I hi havia crítiques que deien que *Aquest no és una dona, sinó que és un home.* I la notícia anava per tot el poblat, comentarís.

Aleshores el plàtan va poder donar fruit i tenia, la noia havia de tallar-lo per preparar la proposta segons havia dit el seu pare. Quan van deixar que el diumenge havia de fer tot això, la noia va sortir de la casa, va començar a caminar en el bosc. Anant tan lluny, tan lluny, va trobar una caseta dintre del bosc. En arribar-hi, va veure una dona vella, asseguda. I li pregunta: *¿On vas tan lluny? ¿Què busques?*

Aleshores li va explicar tot el que tenia: que estava ficada en un problema, que el seu pare l'havia fet casar-se amb un altre home, i ell essent home igualment. I havia d'anar a fer una proposta, que havia de cuinar el plàtan i que ell i l'home havien de dormir al mateix llit. I després havien de banyar-se tots els homes i les dones a la platja despullats, per veure si de veritat era un home o era una dona.

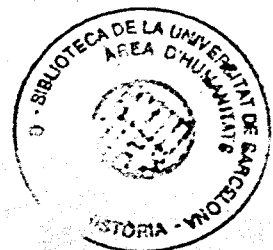
La vella aquesta li va dir: *Jo sóc la teva mare, la morta. Però, com que el teu pare t'ha ficat en un tràfec d'aquesta manera, t'ajudaré.* Va poder fer tot el que va poder, va convertir el seu fill en una dona. Li va manar tornar al poblat. En venir va tallar el plàtan; i l'endemà, que era diumenge, el va preparar.

A l'hora indicada per anar a banyar-se, tots els nois i noies corrien a la platja a banyar-se despullats. I ella era l'última persona que havia de sortir. En arribar a la platja va començar a treure's roba. El seu marit no hi estava d'acord, per la vergonya. Però va insistir fins que es va poder treure la roba i banyar-se. Tothom va veure que era una dona. Aleshores els que van parlar per les crítiques van haver de dir que aleshores tot el que deien no era veritat. I es van banyar, van tornar al poblat, es va cuinar el plàtan, se'l van menjar, la festa feta. Aleshores l'home i la dona que es van casar van quedar contents.

I res més⁹¹.

---

⁹¹ Jacint Creus, *Cuentos de los ndowe de Guinea Ecuatorial*.
Rondalla número 28.
Explicada per Francisca Oko Tango, 20/10/86.

Rondalla número   50

Grup: **N**   (el noi transvestit)

Personatge principal: (Ilombe), (Ugula)

FUNCIONS:

- situació inicial
- (prohibició)
- (transgressió)
- complicitat
- mancança
- mediació
- principi de l'acció contrària
- partença
- primera funció del donant
- reacció
- recepció de l'objecte màgic
- desplaçament
- combat
- victòria
- reparació
- tornada

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi: (Ugula)
donant: (Ngwalezie)
auxiliar:
personatge buscat: (Ilombe)
mandatari:
heroi fals:
agressor:
referent:

**Personatges del cicle
contraposats:**
(Ugula) / (Ilombe)

Personatges meravellosos: mare morta

Objectes meravellosos:

Temes principals:

home / dona
casats / solters
morts / vius

Hi havia una vegada... En un poble vivia una dona i el seu marit. Tenien diversos fills. Entre ells hi havia tantes noies i nois; però un dels nois semblava molt per davant una noia igual que tot el seu tipus. Aquest, ni els seus germans no sabien que era un noi. Tot el poble l'anomenava noia. Van venir molts homes a conquerir-lo del seu mateix poble i no els acceptava, perquè ell sabia que era home. Després va venir un home de l'altre poble, d'un poble llunyà. El va conquerir i aquest va acceptar.

Se'n van anar al poble del noi. I ell no acceptava dormir a la mateixa cambra amb el seu marit, perquè sabia que eren dos homes. En el poble del seu marit hi havia un noi, que era el germanet del seu marit, anomenat Etundji, un de molt endevinaire. Aquest es fixava en la dona del seu germà i imaginava que era un home. Va fer un forat, un foradet a la paret de la cambra de bany. I, quan aquest anava a banyar-se, Etundji s'anava a amagar des de la seva cambra i mirant pel forat veia aquest que era un home, perquè es banyava nu diverses vegades.

Un dia, Etundji ho va advertir al seu germà, que *Compte*, que *no tens una dona sinó un home com tu*. I el seu germà li va dir que *No provis de dir-me això una altra vegada, perquè et mataria*. Van passar molts dies i Etundji va tornar-ho a dir al seu germà. El seu germà no ho acceptava. Fins que Etundji ho anava dient ja per tot el poble i la gent ja criticaven aquella noia. La noia també va començar a tenir vergonya. Es donava culpa a ella sola, de per què la seva mare va acceptar que anés a casament, sabent que era un home.

El cap del poble va cridar tota la gent i va dir que *El proper diumenge, tothom a banyar-se a la platja, despullats, sobretot les dones: allà sabrem si hi ha alguna dona que no és dona vertaderament*. Aquella noia, aquell noi va sortir de casa seva, de la casa del seu marit, i se'n va anar al bosc. Va trobar allà en el bosc una casota i hi vivia una vella, que era medecinaire i endevinaire al mateix temps. Aquesta dona va dir al noi: *Què vens a buscar?* I aquest li va explicar que *Jo sóc baró. M'assemblo massa a una dona, i d'això la meva mare va acceptar que un noi es casés amb mi, però jo no sé com podré fer això. Els primers dies no dormia amb el meu marit al llit; malgrat que ho faig ara, però ell a la seva banda i jo a l'altra banda. No puc despullar-me davant d'ell, perquè si em despullo davant d'ell s'adonarà que sóc un home i serà una gran vergonya i a més moltes culpes per a mi i la meva família*.

La dona va dir que *No importa. És el meu treball. Ho he fet aquí diverses vegades a molta gent. Jo sé canviar la gent de sexe. A mi m'estranya com t'has imaginat venir aquí.* Aquella dona va anar a un racó fosc de la seva casota i va portar una cistella que contenia aparells sexuals femenins. I va dir a aquell noi que triés el que volia. En va triar un i la dona li va posar a ell. Completament ja era una dona. Va anar a casa i continuava dormint amb el seu marit al llit, però separats. Fins que va arribar el diumenge.

Tota la gent van anar a la platja des de la matinada. Totes les dones s'estaven allà despullades, anant a l'aigua, tornant a la costa... I al final ja venia la noia, trobant que ja era a la platja el seu marit i el famós Etundji, ballant que ell ha de demostrar la seva veritat. Va arribar aquell noi que ja s'havia convertit en dona. En treure's la roba, la gent va dir: *No importa; fins que no es tregui les calces no sabrem la veritat.* Quan es va despullar completament el seu marit va venir corrent, la va abraçar i es va escapar amb ella a casa. La gent van començar a pegar Etundji des de la platja, anant corrent a casa. Molts nois van començar a dir a les seves dones que *Vinga, home, tan lletja que ets, jo et tenia amagada a casa i t'has presentat despullada al públic! ¿Què més amagarem de tu, si tothom ja sap com ets?*

Aquest se'n va anar amb la seva dona a casa i des d'aquell dia va començar a prendre-la com a dona. En arribar Etundji a casa van començar a maltractar-lo i li van dir que *Tu moriràs per la teva boca. Dius que ets endevinaire, i a vegades menteixes. Vas dir que la dona del teu germà és un home com el teu marit. I, avui, ¿què? És una dona.* Però Etundji no va poder endevinar que aquell noi va anar on la vella, la qual amb la seva química va fer que es convertís en dona. Així van matar Etundji, que era mentider; que podia destruir el poble per les seves paraules⁹².

---

⁹² Jacint Creus, *Cuentos de los ndowe de Guinea Ecuatorial*. Rondalla número 29.

Explicada per Rogelio Cristian Dikabo, 19/02/87.

Rondalla número 51

Grup: N (el noi transvestit)

Personatge principal: (Ilombe), (Ugula)

FUNCIONS:

- situació inicial
- (prohibició)
- (transgressió)
- informació
- complicitat
- mancança
- mediació
- principi de l'acció contrària
- partença
- primera funció del donant
- reacció
- recepció de l'objecte màgic
- desplaçament
- combat
- victòria
- reparació
- tornada

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi: (Ugula)
donant:
auxiliar:
personatge buscat: (Ilombe)
mandatari:
heroi fals:
agressor: Etundji
referent:

**Personatges del cicle
contraposats:**
(Ugula) / (Ilombe)

Personatges meravellosos:
medecinaire

Objectes meravellosos:

Temes principals:
home / dona
casats / solters

En un poble hi havia una dona, i va donar a llum un noi. I la seva mare no volia que el noi portés pantalons, sempre vestit. I el noi es va acostumar amb això. Un dia es van reunir uns senyors, uns bandits. Van dir: *Senyors, hem de saber això. Aquest, no sabem si és un noi o una noia. Per una banda sembla una noia; per altra banda sembla un noi. Però avui ho hem de saber. Aquells bandits hi van anar, van cridar el noi aquell, el noi no es va voler presentar: Senyors, jo amb vostès no tenim relació. Bé, el noi va anar a avisar la seva mare. Va dir: Mare, aquesta gent m'estan provocant. Crec que és per la teva culpa, perquè jo sóc un noi i hauria de portar pantalons. Va dir que No et preocupis, fill meu, que no et preocupis. Jo mateixa sé el que faig. Serà el teu bé, perquè estic veient que hi ha molta gent que tenen malícia dels demés i les demés. Potser em mataran. ¿Per què? Perquè és així.*

Aleshores el noi va dir a la seva mare: *I jo, ¿què faré? - Per això jo et faig una cosa igual que això, perquè el dia de demà quedis bé. ¿Què va passar? El noi va dir: Oh, Déu meu! Cada vegada que anava a les seves passejades deia: Déu meu, ¿què és el que la meva mare em feia? Jo no puc fer-ho. El burlaven, li feien bromes dolentes, i el noi allà tranquil. Cada vegada que va a un lloc, plorant: Déu meu, Déu meu! ¿Què és el que va fer la meva mare? La meva mare sempre em fa coses dolentes. Va tornar. Va avisar la seva mare. La seva mare li va dir que No et preocupis.*

En passar dues setmanes o així la seva mare va caure amb la malaltia i no es podia curar. La pobra dona es va morir. El noi va quedar així. Ja li deien bromes dolentes, pesades. El noi allà suportant, suportant. ¿Què va passar? El seu pare també es va morir. El noi es va quedar així sol. La seva mare va venir durant el somni i li va dir: *Escolta: jo, el que he de fer és convertir-te en una dona. ¿Per què? Perquè si és que no et faig així tu no podràs viure feliç. El fill⁹³ deia: I així que dintre de dues setmanes també el fill del rei desitjarà una dona. I potser vindrà per tot el poble, enviarà uns soldats per buscar una noia. I passaran aquí. Jo faré això, que passaran aquí per les meves fulles⁹⁴. I no et preocupis, fill meu. El fill deia: Oh, Déu meu, ¿com la meva mare podrà convertir-me en una dona? Va dir: Que no et preocupis, fill meu!*

---

⁹³ La mare. És una confusió de l'informador.

⁹⁴ Per la meva màgia.

Bé. En arribar dues setmanes, abans d'arribar dues setmanes, aleshores la seva mare, en fi, li va fer tot el treball i el noi es va convertir en una noia. ¿Què va passar? En arribar dues setmanes, van venir uns soldats en cerca d'una noia. Van penetrar per tots els llocs, així entrant, així entrant, fins arribar on era el noi aquell. I el noi ja era una noia. Van saludar: Escolta, ¿amb qui vius? - Jo visc sola. - ¿I la teva mare? - Fa molt que es va morir. - ¿I el teu pare? - Igual. - Pobra! Aleshores, ¿com podem treballar aquest treball? Si és que no podem solucionar-lo així. - ¿De què? ¿Què voleu? - Doncs se't volem emportar. El fill del rei vol una noia i, per a nosaltres, que preferim emportar-se't.

Van agafar la noia, es va aixecar fins arribar on era el fill del rei. Va dir: Així m'agrada, soldats, així m'agrada! Aleshores el noi va cridar tots els del seu poble. Van dir: Bé, aquí tenim un problema, que la noia, el seu pare es va morir, la seva mare es va morir. Sí, senyor, però... ¿això no és un noi? Jo era present el dia que aquella dona va donar a llum. Era un noi. Però, ¿com serà una noia? Bé. La gent anava xerrant ja per darrera del llit, allà, ficant tonteries allà, i, ¿què va passar?

Van celebrar la festa, la noia vivint amb el seu marit tranquil·lament. Va sortir una dona que vivia a l'última casa. Va anar-hi i va demanar l'entrada on el rei. Va entrar aquella dona. Quina dona més estranya! Va dir: Si's plau, jo vinc aquí per parlar-vos una cosa: aquest mateix, no pot ser aquesta, és aquest mateix, és un noi. Va dir: ¿Què? ¿Tu ho creus? - És un noi. - Surt d'aquí, home! Així esteu sempre les dones! Us agrada xerrar massa! Va dir que Em podeu matar, no m'interessa. Sé bonament que aquest és un noi. La pobra noia ja estava allà trista. La van cridar, la van ficar en una cambra, ja li van començar a controlar tot allò, van sortir. Van agafar aquella dona pel coll, li van donar dues bufetades, aquella dona es va desmaiar i la van portar, la van treure allà, vinga, la van fer fora, i així van dir que Hi ha gent que els agrada mentir i gent que sempre xerren massa i no saben el que diuen.

Per una part aquella dona tenia raó; però per altra part no res. ¿Per què? Perquè la seva mare, és a dir la mare del noi aquell, el va treballar, el va convertir en una noia. I la gent no se'n van adonar. Per això, d'aquesta manera, aquella dona va sortir per guanyar-se el pa; i en lloc de guanyar el pa es va guanyar bufetades⁹⁵.

---

⁹⁵ Jacint Creus, *Cuentos de los ndowe de Guinea Ecuatorial*. Rondalla número 30.

Explicada per Eliseo Bokamba Belika, 10/03/87.

Rondalla número 52

Grup: N (el noi transvestit)

Personatge principal: (Ilombe), (Ugula)

FUNCIONS:

- situació inicial
- (prohibició)
- (transgressió)
- complicitat
- mancança
- mediació
- principi de l'acció contrària
- partença
- primera funció del donant
- reacció
- recepció de l'objecte màgic
- desplaçament
- combat
- victòria
- reparació

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi: (Ugula)
donant: (Ngwalezie)
auxiliar:
personatge buscat: (Ilombe)
mandatari:
heroi fals:
agressor: (Ngwalezie)
referent:

**Personatges del cicle
contraposats:**
(Ugula) / (Ilombe)

Personatges meravellosos: mare morta

Objectes meravellosos:

Temes principals:

home / dona
casats / solters
morts / vius

Bé, les rondalles que vaig a començar a explicar, és a dir l'autor de les rondalles, es tracta de Ndjambu. Bé. Aquestes rondalles vénen dels antics, és a dir que la meva àvia sí que ho va explicar a la meva mare. I quan vam anar de vacances, al moment de l'estiu, la meva mare sempre ens anava explicant les rondalles. Així, perquè cadascú es dedica a aprendre moltes coses; jo, o un com jo, sempre tinc idea de les rondalles, i així són les que vaig a explicar ara.

La rondalla és el senyor Ndjambu, que és l'autor de les rondalles, amb la seva dona Ngwalezie. Aquesta vegada apareix Ngwalezie. ¿Què feia l'home? L'home, per alimentar-se o ajudar la seva família, el que feia és anar al bosc en cerca de llenya. I quan busca llenya la porta a casa seva i la va a vendre a un panader. Aleshores el panader, amb aquesta llenya, comença a cuinar els seus pans.

Un dia, l'home Ndjambu es va llevar, va anar al bosc. Va trobar una finca de llenya i va dir: *Que bé i que content!* Va començar a tallar llenya. Va carregar la seva llenya i se'n va anar a vendre-la a un panader. L'endemà Ndjambu va anar també a aquella finca a tallar llenya. Aleshores li va preguntar la seva dona: *Marit, ¿on aconsegueixes tanta llenya?* Li va dir: *He aconseguit una finca allà, una hectàrea d'uns quants quilòmetres quadrats de llenya. Però m'estranya qui va deixar-hi les llenyes. Potser hi hauria algú que té aquesta finca. Bé. Marit, però compte, ¿eh? Si no, t'atraparan.* - Bah! *No et preocupis, dona.* Aleshores l'home va vendre la seva llenya tranquil·lament. Així feia l'intercanvi amb els pans, els aliments perquè s'alimenti la seva família. L'endemà l'home se'n va anar, va tallar la seva llenya, va tornar a casa.

Hi ha un senyor que s'anomena «Monanga», que és «Estrella», el senyor Estrella. És l'amo de la finca. Anava visitant la seva finca. En arribar a la darrera part va dir: *¿Qui ha fet això? Algú camina per aquí i el vaig a atrapar.* L'home va pensar i va tornar a casa seva. L'endemà al matí l'home, el senyor Estrella, va arribar a la finca, es va amagar en el bosc. Quan venia el senyor Ndjambu a tallar llenya, va començar a tallar-ne. Donava colps. Allà li pregunta: *¿Qui és? ¿Qui és? ¿Qui és?* El senyor Ndjambu va contestar: *Sóc jo.* - Tu, *¿què fas?* - Jo *tallo les llenyes.* - *¿Amb el permís de qui?* - De ningú. Aleshores va venir l'home, el senyor Estrella. Li va preguntar: *¿Tens dona?* - Sí. - *¿Tens fills?* - Sí. *Tinc solament filles, tres filles.* - *¿Em permet casar-me amb una?* Aleshores tu beneficiaràs amb la meva finca. - *D'acord.* - *¿D'acord?* - Sí. L'home ho va acceptar.

Es va emportar el senyor Estrella. El senyor Estrella era un fantasma. Aleshores el va portar a casa seva. I ja van arreglar l'assumpte, es va emportar la filla. En arribar a casa seva, tenia un pati gran; que, en el seu pati, no hi ha ningú que intentava arribar-hi ni penetrar a casa seva. ¿Per què? Perquè aquell home era dolent. ¿De què dolent? Anava matant la gent. Aleshores va explicar a la seva dona, va dir: *Dona, pots penetrar a totes les cambres; tret d'aquella petita. ¿M'entens?* Va dir: *Sí. - I et donaré aquest anell. Aquest anell et servirà. Tot el que tu desitges ho tindràs cada dos per tres.* La noia va agafar el seu anell, el va posar en el seu dit.

L'home feia cada matí anava a la seva feina. La feina, de sis a sis. A les sis de la tarda, la noia estava allà escombrant tota la casa menys aquella cambra. Va venir. Hi sentia alguns sorolls i murmuris. *¿Què és el que passa?* La noia es va estranyar. *Malgrat que d'aquest poble no arriba ningú aquí. ¿Què de tan terrible hi ha aquí?* A l'instant va arribar el seu marit. Li va preguntar primerament per l'anell. Li va contestar: *Aquí està.* L'home ficava la gent dintre d'aquella cambra.

L'endemà se'n va anar a la feina. La noia va dir: *Però, ¿què és el que sol dir el meu marit que jo no penetri en aquesta cambra? ¿Què hi ha a dintre? Potser hi ha d'haver alguna cosa! Faré un intent d'entrar-hi. Abans que arribi, jo descobriré què hi ha a dintre.* La noia va obrir la porta i va trobar allà hi havia cinc cadàvers a terra. Va dir: *Déu meu! Com que aquest home és terrible!* Va tancar la porta i va tornar a casa. En mirar el seu anell, va desaparèixer. *Oh! Aquell home, de tant en tant, quan ve em demana per l'anell! ¿Què faré?* La noia estava allà trista. En arribar les sis, l'home va venir. Li va demanar per l'anell. Li va dir: *Marit, no sé el que he fet. - No vull saber res. Tu has fet i has comès un error. No hi ha d'altra cosa.* La va matar. La va ficar dintre d'aquella cambra.

L'endemà l'home se'n va anar a aquella finca: *Oh! Bon dia, cunyat!* Va dir: *Bon dia. - Ja vull una altra filla, perquè la que me'n vaig emportar està molt ocupada, té molta feina i aleshores vol la seva germaneta perquè vagi a ajudar-la. - No hi ha de què preocupar-se.* Li va enviar. Va arribar l'altra. No sé: en lloc que l'altra preguntí per la seva germana, s'estava allà asseguda. No hi ha d'altra cosa, la meva segona dona, aquí tens l'anell. *Pots penetrar a totes les cambres, tret d'aquesta. ¿D'acord?* - *Sí.* Tranquil-lament. L'home anava a la seva pesca, matant la gent i ficant-la allà. *¿Què va fer l'altra?* Va dir: *Però, ¿per què aquest home em sol dir que ningú no entri mai en aquesta cambra? ¿Què hi ha a dintre?* *Avui ho intentaré.* La noia hi va anar, va entrar en aquella cambra, hi va trobar la seva germana gran que era allà morta. *Déu meu! ¿Què ha fet aquell home?* Va tancar la porta, va tornar. En mirar el seu anell, va desaparèixer.

¿Què faré? En arribar les sis, l'home va venir. Va preguntar per l'anell. Va dir: *L'anell, no sé. - No vull saber res.* Va matar l'altra, la va ficar en aquella cambra. L'endemà va tornar on el seu cunyat. *Cunyat, bon dia! La gran ja està ara a l'exterior; i l'altra s'ha quedat a casa. Aleshores l'altra vol la seva germaneta perquè la vagi a ajudar i perquè vagi a guanyar els seus diners. Això està bé per veure si et quedes entre tu mateix i la teva dona. Amb això us alimentareu bé. - D'acord.* L'última se'n va anar. Va preguntar al senyor Estrella: *Senyor, ¿on són les meves germanes? - Una va anar a l'exterior; l'altra treballa allà, ja viu amb un blanc. - ¿Amb un blanc? D'acord. - I tu viuràs amb mi, ¿d'acord? - D'acord. - Aquí tens l'anell. Aquest anell et servirà. Tot el que vulguis ho tindràs. ¿D'acord? - Sí. - Pots penetrar a totes les cambres, menys aquesta. ¿D'acord? - Sí.*

L'home anava a la seva pesca, de tant en tant ho feia així. Un dia va pensar la noia aquella: *Però, aquella cambra, ¿per què ningú no hi entra? I, ¿per què en aquest poble no hi ha ningú? ¿Què és el que passa aquí? Avui ho he de saber.* Es va treure l'anell, el va posar a la tauleta. Va obrir la porta d'aquella cambra, va trobar les seves dues germanes: *Cony, que terrible que és aquest home! La noia va tancar la porta, va agafar el seu anell, se'l va posar, es va asseure tranquil-lament.* En arribar l'home, li va dir: *¿L'anell? Li va ensenyar. Val. Tu sí que vals molt.* La noia s'estava allà.

Aleshores va cridar un dia el seu marit: *Marit, jo vull saber per què tan terrible aquí.* Li va explicar: *Saps que jo em dedico a matar la gent. I, així, de tant en tant porto gent. - I, aquesta gent que mates, ¿pots fer que s'aixequin? - Com no! - I, ¿quina manera es fa servir? Li va ensenyar les fulles, el medicament típic: que Cal fer així, i aleshores quan fas així fas així, fas així, i ja l'home s'aixeca. Vejam, comprova-ho.* Va obrir aquella cambra, en va portar un que era allà, el va posar a terra. Va començar a ensenyar-li, l'home es va aixecar. L'home es va estranyar: *¿On sóc, ara? ¿On sóc, ara? Pam!* Li va donar el colp aquell, doncs l'home va tornar a caure i es va morir. El va ficar en aquella cambra. *Així es fa, d'aquesta manera.* La dona es va asseure tranquil-lament.

Va dir: *Bé, marit. Prepara'm un taüt d'uns tants metres perquè jo pugui enviar a la meva mare i al meu pare patates, perquè potser no en tenen allà. - Oh, dona, no hi ha de què.* El va preparar. *Demà portaràs aquest taüt on la meva mare. ¿Hi estàs d'acord? - Sí.* L'home se'n va anar a la seva feina. La noia es va treure l'anell, el va posar a la tauleta. Va obrir aquella cambra, va agafar la seva germana gran, la va ficar al taüt. Aleshores va tancar la porta, va agafar l'anell, se'l va posar al dit. Quan va venir l'home, no va mirar ni quantes eren ni què, doncs li va demanar solament per l'anell. La noia li va ensenyar l'anell.

L'endemà: *Oh, marit, vejam si et carregues això!* I la noia va pensar, abans que res, es va posar una bandera darrera de la cuina, que tenia color vermell. Va començar a parlar amb l'anell perquè aquella bandera li servís com, cada vegada que l'home portarà la càrrega aquella, aleshores farà una manera de posar-se perquè aquell home no intenti obrir el taüt. L'home va carregar el taüt. I després: *Déu meu, ¿per què això pesa així? ¿Són patates?* Caminant. *Aquesta vegada, jo el deixaré.* El va posar a terra. Quan ell ja volia intentar obrir allò, la bandera deia: *Et veig, et veig!* - *Oh, Déu meu, ¿qui em veu? Potser és Déu! Però, si jo no cometo cap delicte!* - *Et veig, et veig!* L'home va agafar el taüt, se'l va posar al cap. Anava corrent, corrent, corrent, corrent, corrent... *Oh! Ai! Estic cansat!* Va posar el taüt a terra, va tornar a intentar obrir-lo. La bandera deia: *Et veig, et veig, et veig!* - *Oh, Déu em veu.* Va agafar allò més, ràpidament, fins arribar on el seu cunyat. Li va lliurar també la carta. L'home: *Bé, cunyat, adéu.* Se'n va anar a la seva feina.

El senyor Ndjambu va començar a llegir la carta. La carta deia: *Estimats pare i mare: t'envio aquesta carta perquè sàpigues que la situació que em trobo aquí és molt dolenta. Aquest home que tu veus, aquest home comet mals i horrors: va matar les meves dues germanes. Aleshores, en aquest taüt, a dintre, hi ha ficada la meva germana. Fiqui-la dintre de la meva cambra. Quan jo mateixa vindré, faré la manera que penso. Que ningú no es preocupi, que ningú no plori, ni tenir mania a aquell home. Va ficar el taüt dintre de la cambra.*

Van passar uns tres mesos. La noia va cridar el seu marit. Li va dir: *Marit, vull que preparis un altre taüt per enviar coses.* - *D'acord, no hi ha de què.* El va preparar, se'n va anar a la seva feina. La noia es va treure l'anell, el va deixar a la tauleta, va entrar en aquella cambra, va treure l'altra germana, la va ficar a dintre. Va tancar això bé. Va arribar el seu marit, tranquil·lament, li va demanar per l'anell i ja. L'endemà va agafar el taüt, el va carregar. *Corrent, corrent... Oh, Déu meu! Aquest taüt pesa massa, més que l'anterior. ¿Què és el que passa? Cada vegada, aquella noia hi fica més càrrega! ¿Què és el que passa? Vaig a mirar-ho!* La bandera li deia: *Et veig, et veig, et veig!* - *Oh, Déu meu! Déu, cada vegada em veu, cada vegada em veu! ¿Què és el que passa?* - *Et veig, et veig!* Va agafar allò, al cap. Va anar corrent, va arribar on el seu cunyat, ho va lliurar, el taüt. *Adéu, cunyat!* Se'n va anar.

Van passar uns tres anys. La noia va dir al seu marit que jo vaig a donar una visita on la meva família. - *Oh, no hi ha de què.* L'home se'n va anar a la seva feina, la noia va preparar les seves coses, entre medicament, se'n va anar on el seu pare. En arribar, solament els seus pares ja començaven a plorar. *No hi ha de què plorar, família.*

Va entrar a la cambra, va tancar la porta. Va agafar els medicaments, va començar a fer la manera que el seu marit li va ensenyar. Els va tirar una mica d'aigua a les ungles, als cabells, a les cames, totes es van aixecar. Li van dir: *No hi ha manera. Aquell anell, vull que ara mateix aparegui uns pista i un avió. Al mateix temps, totes aquelles coses completes. Van pujar a l'avió, i ja a l'exterior. Quan anaven, venia l'home: Oh, Déu meu, allà va aquella noia amb la seva família! Ja ho sabia! Marxeu! Noia, has guanyat, i així tindràs més vida.*

La rondalla, ja⁹⁶.

---

⁹⁶ Jacint Creus, *Cuentos de los ndowe de Guinea Ecuatorial*. Rondalla número 32.

Explicada per Eliseo Bokamba Belika, 13/11/86.

Rondalla número 53

Grup: no adscrita

Personatge principal: no identificat

FUNCIONS:

situació inicial

allunyament
prohibició
transgressió
interrogatori
informació
complicitat
malifeta
desplaçament
combat
victòria
reparació
tornada

allunyament
prohibició
transgressió
interrogatori
informació
complicitat
malifeta
desplaçament
combat
victòria
reparació
tornada

allunyament
prohibició
transgressió
principi de l'acció contrària
partença
primera funció del donant
reacció
recepció de l'objecte màgic
desplaçament
combat
victòria
reparació
tornada

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi:
donant:
auxiliar:
personatge buscat:
mandatari:
heroi fals:
agressor: Ndjambu
referent:

**Personatges del cicle
contraposats:**

Personatges meravellosos:

Objectes meravellosos: fulles

Temes principals:

pares / fills
espòs / esposa
morts / vius

Hi havia una vegada un home anomenat Ndjambu, que el consideraven anteriorment com a Déu. I, ¿què va passar? Aquell home, primerament era un pobre. I l'home va mirar la seva situació, no podia viure així. Va agafar la canya de pescar amb el seu caïc i rem, va començar a remar fins arribar on ell es va adonar que *Aquí puc trobar peix*. Va posar el seu esquer, va començar a pescar. L'home va aconseguir-ne. Va tornar a casa seva. L'endemà va anar a la seva pesca. ¿Què va passar? Quan l'home va agafar el seu primer peix, era carpa. Li va dir: *Escolta, si's plau: deixa'm, deixa'm anar, que jo et puc ajudar*. - *¿Què dius? Escolta, no et puc deixar anar*. - *Deixa'm anar! Aleshores li va dir: Primerament, abans de deixar-te anar et fico aquí a dintre del meu caïc*. La va ficar en el seu caïc. Li va dir: *Senyor, ¿què és el que tu vols, i què és el que desitges? Tot el que tu desitges, a mi m'ho demanes. És a dir, demà passes aquí i m'hi trobaràs. Et donaré tot el que tu desitges. ¿Hi estàs d'acord?* - *Sí*. L'home la va deixar anar, la va deixar.

L'home va tornar a casa seva. A la matinada va agafar el seu caïc, va començar a remar fins arribar al lloc on va pescar l'altre dia. Va tirar el seu esquer, va agafar-ne més. La carpa va aconseguir. Li va dir: *Escolta, he vingut. ¿Què és el que tu vols?* Va dir: *Senyor, jo em trobo pobre. Així, vull que m'ajudis que jo tingui una bona casa de pisos a la meva disposició, amb un cotxe*. Li va dir: *Bé, pots tornar a casa teva i hi trobaràs tot això preparat*. L'home va tornar i hi va trobar tot el que ell desitjava. La seva dona li va dir: *Escolta, ara em trobo dintre d'aquest pis. ¿Què és el que ha passat?* Li va explicar tot això. La seva dona li va dir: *Escolta, si's plau: jo vull que... que siguem com uns presidents, tu has de ser un president!* L'home va dir: *Bé, d'acord*. Va tornar a la seva pesca. Va començar a cridar: *Amiga carpa, amiga carpa!* La carpa li va contestar. *Jo vull ser un president!* Li va dir: *Pots tornar*. L'home va tornar. A l'instant, ja era un president.

La seva dona li va dir: *Escolta, tenim pocs diners. Encara som pobres. Jo vull ser la reina i tu el rei. ¿D'acord?* L'home va dir: *Bé, sí...* Va agafar el seu caïc, va anar més. Va trobar, va començar a cridar: *Amiga carpa!* Va venir la carpa. Li va dir: *¿Què és el que vols, amic?* Li va dir: *És que... encara sóc pobre. Jo vull ser un rei i la meva dona la reina*. Li va dir: *No hi ha de què preocupar-se. Pots tornar a casa teva*. L'home va tornar a casa seva, va trobar tot allò completament com li deia la carpa. Va dir: *Bé*.

La seva dona: *Escolta, marit, si's plau, un moment: jo vull ser una monja i tu capellà. ¿D'acord?* Li va dir: *Sí, d'acord.* L'home va tornar a la seva pesca. Li va dir: *Amiga carpa, diu la meva dona que ella vol ser [...]*⁹⁷. Aleshores la seva dona li va dir: *Bé. Segons com t'he dit, així és com ha de passar. Jo sí que mano, perquè sóc la mestressa de la casa.* L'home va anar a la seva pesca, va cridar: *Amiga carpa!* Va contestar: *¿Què vols, amic meu? - Que la meva dona vol ser una monja i jo un capellà. - Sí, d'acord.* Tot allò va passar així.

La seva dona li va dir: *Escolta: jo vull ser la Verge i tu Sant Josep. ¿D'acord?* Va dir: *Sí.* L'home va anar, va cridar: *Amiga carpa, diu la meva dona que ella vol ser la Verge i jo Josep.* Va dir: *Però, ¿com? Bé, pots tornar a casa teva.* L'home va tornar a casa seva, va trobar que la seva dona era ja la Verge. Aquell home va dir: *Bé, dona, ¿què és el que vols?* Va dir: *Ara mateix vull que tu siguis Déu i jo vull ser la dona de Déu.* L'home va dir: *¿Què? ¿Ser Déu? Bé.* L'home va anar a la seva pesca, va dir: *Amiga carpa, jo vull ser Déu. La meva dona, la dona de Déu. Així diu la meva dona. - ¿Què? Pots tornar.*

En arribar a casa seva va trobar solament un llogarret tan pobre que aquell home no podia ni menjar al dia. Aquell home va perdre la seva sort per la seva dona⁹⁸.

---

⁹⁷ Petit fragment esborrat de la cinta original.

⁹⁸ Jacint Creus, *Cuentos de los ndowe de Guinea Ecuatorial*. Rondalla número 40.

Explicada per Eliseo Bokamba Belika, 27/02/87.

Rondalla número 54

Grup: no adscrita

Personatge principal: Ndjambu

FUNCIONS:

situació inicial	
mancança	
principi de l'acció contrària	5 vegades
partença	
primera funció del donant	
reacció	
recepció de l'objecte màgic	
desplaçament	
victòria	5 vegades
reparació	
tornada	
mancança	
principi de l'acció contrària	
partença	
recepció de l'objecte màgic (-)	
desplaçament	
victòria (-)	
tornada	

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi: Ndjambu
donant:
auxiliar:
personatge buscat:
mandatari:
heroi fals:
agressor:
referent:

**Personatges del cicle
contraposats:**

Personatges meravellosos: carpa

Objectes meravellosos:

Temes principals:

ambició / conformitat

home / dona

En un poble vivia un senyor amb la seva família. En un altre poble vivia un rei amb la seva família. Aleshores en aquell poble els homes es van queixar de la vida que vivien, que el rei no els donava ajuda. Un dia, aleshores, es va aixecar un cavaller, va dir: Jo vaig a intentar arribar on el rei per buscar la seva filla. Aleshores allà és on el rei em podrà ajudar i jo ajudaré la meva família. El noi es va aixecar i va anar caminant fins arribar on era el rei. Li va dir: Escolta, rei: ¿em permets l'entrada? Li van deixar la porta, el noi va entrar. Va dir: Si's plau, vull casar-me amb la teva filla. El rei li va dir: Per casar-se amb la meva filla, vull que em portis una bona flor que mai no es troba aquí a prop. Que la busquis a qualsevol lloc. El noi va dir: Bé, d'acord.

Va tornar. Va anar a preguntar al seu pare: Que el rei m'ha dit que jo li busqui una flor que especialment aquella flor conté molta riquesa. ¿On la puc trobar? El seu pare li va dir: Vés on la medecinaire Etotiya i ella t'indicarà on tu podràs anar a collir-la. Però és difícil. Va dir: Pare, no et preocupis. Solament portaré la flor. El cavaller va anar on la medecinaire Etotiya, li va explicar tot. Li va dir: No et preocupis. Però el que has de fer és aguantar-te molt a la vida, posar-te seriós. ¿M'entens? - Sí. L'home es va posar seriós. La medecinaire li va dir: Bé. Jo et porto i et dono les fulles i un embut de fulla⁹⁹, que allà conté medicines típiques. I amb això podràs arribar a aquell lloc. Però en aquell bosc, allà hi ha tigres¹⁰⁰, elefants i els altres animals criminals, que tu no podràs arribar-hi.

Aleshores va dir: Bé. I així, amb això, podràs arribar. Abans d'arribar a aquell bosc, començaràs per la primera entrada, tirant gotes d'aigua, i tots els animals s'adormiran. Aleshores tu podràs entrar per agafar aquella flor. ¿M'entens? - Sí. El noi se'n va anar. En arribar a la primera entrada va començar a fer com la medecinaire li va indicar, tirant a poc a poc. El noi hi va entrar, va trobar tots els animals dormint. Va agafar la flor, va tornar. Se'n va anar on la medecinaire, li va ensenyar. Va dir: Sí, està bé. Ja pots anar on el rei. El noi va anar fins on el rei, li va lliurar allò.

---

⁹⁹ Li dona les fulles màgico-medicinals embolicades amb una altra fulla.

¹⁰⁰ Lleopards.

Va dir: *Sí! Tu sí que ets un bon valent! Però, ¿com has pogut arribar a aquell bosc, malgrat que no hi ha qui intenti arribar-hi? Li va dir: Jo sóc un home, perquè vull la teva filla. Jo em vaig decidir: Si és morir, moro; si és salvar-se, em salvo. Perquè m'he salvat, per això he vingut aquí, perquè em deixis la teva filla. El rei va dir: Escolta, noi, no hi ha de què preocupar-se. Basta que m'has portat el que jo desitjava, ja tens ja la meva filla. Van fer el casament, una bona festa, aleshores ho van celebrar bé. El noi va dir: Bé, no hi ha de què estar-me aquí. M'emporto la teva filla. El rei li va deixar la seva filla, el noi va muntar al seu cavall, va portar la seva dona on el seu pare. El noi ja vivia amb la seva dona allà, alegrement¹⁰¹.*

---

¹⁰¹ Jacint Creus, *Cuentos de los ndowe de Guinea Ecuatorial*. Rondalla número 39.

Explicada per Eliseo Bokamba Belika, 05/03/87.

Rondalla número 55

Grup: no adscrita

Personatge principal: no identificat

FUNCIONS:

- situació inicial
- mancança
- mediació
- principi de l'acció contrària
- partença
- primera funció del donant
- reacció
- recepció de l'objecte màgic
- desplaçament
- combat
- victòria
- reparació
- tornada

Esferes d'acció dels personatges del cicle:

heroi:
donant: Etotiya
auxiliar:
personatge buscat:
mandatari:
heroi fals:
agressor:
referent:

**Personatges del cicle
contraposats:**

Personatges meravellosos:

Objectes meravellosos: flor

Temes principals:
casats / solters

CB. 0700909693

398.2 (671.8) Cre

